

Perhesurmien taustatekijöiden tarkastelua

Anna Ollikainen

2/2024

"Vierii kyynel, vierii toinen, vierii

Silmistä vesi veden jälkeen

Rinnoilta helmoille, helmoilta

Joeksi ja joesta järveen

Järvi syvä kuin synkin suru on

Musta kuin yötaivas pimeä

Tuonelan koivut, lehdettömät

Kuiskivat meidän kahden nimeä"

Kotiteollisuus

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Anna Ollikainen

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Anu Haikansalo ja Marko Lehtoranta

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia perhesurmailmiötä ja sen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Tutkimus ja sen tietopohja perustuvat ilmiöstä saatavilla oleviin julkisiin ajantasaisiin dokumentteihin.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla perhesurmailmiötä nykypäivänä sekä selvittää millaisia ovat perhesurmien taustatekijät. Näiden lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisia mahdollisia riskitekijöitä perhesurmien taustalta voidaan tunnistaa sekä millaisia motiiveja tekojen taustalta on löytynyt. Tutkimuksen aihe on laaja ja tästä syystä aihe on rajattu tietyyppisiin perhesurmiin, joissa usein tekijänä on mies.

Perhesurmat ovat harvinaisia, mutta niillä on yhtymäkohtia puhuttaessa lähisuhdeväkivallasta, joka puolestaan on valitettavan yleistä Suomessa. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat sen, että perhesurmien taustatekijöinä ovat pysyneet samankaltaiset haasteet kuin aiemminkin. Näitä haasteita ovat muun muassa perheen vanhempien erotilanne, taloudelliset ongelmat, mielenterveyden häiriöt sekä mielenterveysongelmat. Perhesurmien riskitekijöiksi on tunnistettu parisuhteen aikaisempi väkivalta, mielenterveyden häiriöt tai mielenterveysongelmat yhdistettynä elämässä tapahtuvan kriisin kanssa. Jokainen perhe on kuitenkin erilainen ja perheissä on erilaisia yksilöitä omine haasteineen, joten yksityiskohtaista ja syvällistä kuvausta esimerkiksi riskitekijöistä ei pystytä tekemään. Motiiviteon taustalla ovat myös erilaisia, mutta ne voivat liittyä vahvasti mielenterveyden häiriöihin liittyvään kaventuneeseen ajatusmaailmaan.

Opinnäytetyö on toteutettu dokumenttianalyysinä ja siinä hyödynnettiin myös sisällönanalyysia. Jatko tutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, onko perhesurmien uutisoinnilla vaikutusta perhesurmien esiintyvyyteen Suomessa.

Sivumäärä: 33

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Helmikuu 2024

Avainsanat: dokumenttianalyysi, ilmiö, perhesurma, lähisuhdeväkivalta, perheväkivalta

ABSTRACT

Authors: Anna Ollikainen

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Anu Haikansalo ja Marko Lehtoranta

Degree: Bachelor of police services

The purpose of this thesis is to study the phenomenon of familicide and the factors behind it. The study and its knowledge base are based on available public and up-to-date documents on the phenomenon.

The aim of the thesis was to describe the phenomenon of familicide today and to identify the factors behind familicide. In addition to these, the aim was to find out what kind of possible risk factors can be identified in the background of familicides and what kind of motives have been found behind the acts. The subject of the study is broad and for this reason the topic has been limited to certain types of familicide, often committed by men.

Familicides are rare, but there are similarities when talking about intimate partner violence, which is unfortunately common in Finland. The results of this study show that the same challenges remain as before in the context of familicide. These challenges include parental separation, financial problems, mental health disorder and mental health problems. Risk factors for familicides have been identified as previous violence in a relationship, mental health disorders or mental health problems combined with a life crisis. However, every family is different, and families have different individuals with their own challenges, so it is not possible to give a detailed and in-depth description of risk factors, for example. The motives behind the act are also different but may be strongly linked to the narrow mindset associated with mental health disorders.

The thesis has been conducted as a documentary analysis and used content analysis. As a follow-up study, it would be interesting to investigate whether news coverage of familicides has an impact on the prevalence of familicides in Finland.

Pages: 33

Month and year of review: February 2024

Keywords: dokumentary analysis, content analysis, familicide, intimate partner violence, domestic violence

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 OPINNÄYTETYÖN KOHDERYHMÄ, TAVOITTEET JA TAUSTA	3
3 PERHESURMA JA SIIHEN LIITTYVÄT KÄSITTEET	4
3.1 Esiintyvyys.....	4
3.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta	6
3.3 Väkivaltaiseen käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät	7
3.4 Persoonallisuushäiriöt	8
3.5 Muita mielenterveyden häiriötä	10
3.6 Itsemurhasta ja alttiudesta	10
4 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA	11
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
5.1 Tutkimuskysymys ja aineistonhaku.....	14
5.2 Aineistot ja menetelmät	14
5.2.1 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit aineiston valinnassa	15
5.2.2 Toteutus.....	17
5.2.3 Dokumenttianalyysi	17
5.2.4 Sisällönanalyysi	18
5.3 Tutkimuksen luotettavuus	20
5.4 Tutkimusetiikka.....	21
6 PERHESURMIEN TAUSTATEKIJÄT	21
6.1 Perhesurmien taustoja ja riskitekijöitä.....	21
6.2 Tekijän motiivi.....	24
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	26
8 POHDINTA	27
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Perhesurma on harvinainen, mutta traaginen ilmiö. Perhesurma on perheväkivallanmuodoista se äärimmäisin ja sillä on yhtymäkohtia puhuttaessa lähisuuhdeväkivallasta. Henkirikoksia tapahtuu Suomessa väkilukuun verrattuna melko paljon, mutta perhesurmat eivät ole yleisiä. Perhesurmalla useammassa tutkimuksessa tarkoitetaan tilannetta, jossa uhrina on kumppani ja lapsi/lapset sekä surmaaja on saattanut tehdä myös itsemurhan (Aho ym. 2017, 1). Henkirikoksatsauksen mukaan Suomessa on tänä päivänä Euroopan unionin kuudenneksi korkein ja keskimääräistä korkeampi henkirikollisuuden taso kaikkien kehittyneiden teollisuusmaiden ryhmässä. Katsauksen mukaan rikollisuustason korkeus kuitenkin selittyy suurelta osin työttömien keski-ikäisten alkoholisti miesten korkealla rikollisuustasolla. Muiden sosioekonomisten ryhmien henkirikollisuus ei eroa Suomessa juurikaan muiden Euroopan läntisten maiden tilanteesta. (Lehti 2020, 1.)

Vuosina 2011 ja 2012 Suomessa oli harvinaisen paljon perhesurmia, jolloin Suomen sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä teetätti tutkimuksen, jossa selvitettiin perhesurmien taustoja yleisellä tasolla. Aihe on silti ajankohtainen, sillä edellinen perhesurma Suomessa tapahtui vuonna 2022. Media on tuonut perhesurmailmiön lähelle ihmisiä ja sen yllätyksellisyys surmatun perheen läheisille puhututtaa. Hiljattain tapahtuneessa perheen tragediassa todistajat olivat kuvailleet perhettä onnelliseksi perheeksi. (Yle 15.9. 2022.)

Mikä sitten saa henkilön vahingoittamaan onnellista perhettään? Onko teko impulsiivinen vai vaakaasti harkittu teko? Millainen perheen tilanne on ollut ennen tekoa? Opinnäytetyössä pohditaan näitä kysymyksiä ja pääpaino tulee olemaan perhesurmien taustatekijöissä sekä tekijöiden motiiveissa. Perhesurmailmiötä tarkastellaan julkisten lähteiden avulla ja pyritään saamaan lukijalle yleinen käsitys siitä, mistä ilmiössä on kyse. Opinnäytetyössä ei haeta ilmiölle hyväksyntää vaan ymmärrystä sekä tietämystä siitä, kuinka moninaisia ongelmat ja syyt tekojen taustalla voivat olla.

Perhesurmista tarvitaan tutkimuksia, jotta saadaan syvällisempää tietoa perhesurmien taustoista. Näiden taustojen pohjalta on mahdollista kehittää perheen tilanteen tunnistamista, lisäämään tietoutta aiheen parissa työskentelevien viranomaisten keskuudessa, kehittämään perheiden kontakteja eri viranomaisiin ja palvelujärjestelmiin sekä kehittämään viranomaisten keskinäistä yhteistyötä. Tämän lisäksi on tärkeää ymmärtää tekijän motiivi teon taustalla myös tekijän auttamiseksi sekä rankaisemiseksi.

2 OPINNÄYTETYÖN KOHDERYHMÄ, TAVOITTEET JA TAUSTA

Opinnäytetyö on suunnattu aiheen parissa työskenteleville poliiseille, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille tai muuten aiheesta kiinnostuneille lukijoille. Tavoitteena on lisätä lukijalle tietämystä perhesurmien taustatekijöistä, tekijän motiivista sekä mahdollisista riskitekijöistä nykypäivänä. Jokainen perhe on kuitenkin erilainen ja perheissä on erilaisia yksilöitä omine haasteineen, joten hyvin yksityiskohtaista ja syvällistä kuvausta esimerkiksi riskitekijöistä ei pysty tekemään. Tarkoituksena on pohtia perhesurmien juurisyitä ja sitä, minkälaisen tekijöiden yhteissummalla on mahdollisuus johtaa tällaiseen tragediaan. Aineisto on myös pääosin julkisia dokumentteja, joten siitäkin syystä ilmiön sekä tutkimuskysymysten pohdinta jää hyvin yleiselle tasolle. Opinnäytetyön aihe on laaja ja siitä syystä tässä opinnäytetyössä ei käsitellä perhesurmien ennaltaehkäisemistä eikä aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä. Opinnäytetyössä ei myöskään käsitellä tekojen teko tapaa tai tekojen tapahtumapaikkaa.

Aiheesta ei ole tehty aikaisempaa opinnäytetyötä Poliisiammattikorkeakoulussa, mutta aiheeseen liittyviä julkaisuja Poliisiammattikorkeakoululta löytyy. Esimerkiksi Sirpa Koskelan ja Jarmo Houtsosen ”Aikuisten lähisuhdesurmien tutkimustoiminnon käyttöönotto Suomessa” -katsaus vuodelta 2022, jossa muun muassa pohditaan, millaista hyötyä lähisuhdeseurannan tutkimustoiminnon tuloksilla voi olla kehitettäessä lähisuhdeväkivallan ja -surmien ennalta estämistä ja torjuntaa. He kuvaavat raportissaan lähisuhdesurmien tutkimustoiminnan perustamisen edellytyksiä Suomessa.

Joni Alastalo on tehnyt Karelia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan opinnäytetyön, joka käsitteli perhesurmien taustatekijöitä ja ennaltaehkäisyä. Työ oli toteutettu Joensuun turvakodin työntekijöille lisäämään tietoutta perhesurmailmiöstä sekä tietoutta perhesurmien ennaltaehkäisystä. Alastalo pohti työssään samoja kysymyksiä perhesurmien taustatekijöistä kuin minäkin, mutta omassa opinnäytetyössäni näkökulma rajautuu miesten tekemiin surmiin sekä lisäksi pyrin löytämään vastauksia teon motiiveihin. Pääpaino opinnäytetyössäni tulee siis olemaan tekijöissä, mutta pyrin käsittelemään myös perheiden tilannetta sekä ilmiön esiintyvyyttä kokonaiskuvan hahmottamiseksi lukijalle.

Perhesurmat valikoituivat opinnäytetyöni aiheeksi siksi, koska itseäni on aina kiinnostanut ihmismieli, ihmiset tekojen takana sekä se, mitkä tekijät ovat johtaneet tekoon. Tämän lisäksi Poliisiammattikorkeakoulussa ei ole tehty aiheesta aikaisempaa opinnäytetyötä. Aihe osoittautui hyvin laajaksi ja haastavaksi, mutta aiheen tarpeenmukaisella rajaamisella siitä muodostui onnistunut opinnäytetyö, jota voi tulevaisuudessa myös jalostaa.

3 PERHESURMA JA SIIHEN LIITTYVÄT KÄSITTEET

Perhesurmalla (familicide) ei ole kirjallisuudessa yhtenevää määritelmää perhesurma käsitteestä, vaan käytetyt käsitteet ovat usein jaoteltu uhrin ja tekijän välisen suhteen mukaan. Perhesurmalla useammassa tutkimuksessa tarkoitetaan tilannetta, jossa uhrina on kumppani ja lapsi/lapset sekä surmaaja on saattanut tehdä myös itsemurhan. **Lapsensurmaa (filicide)**, jossa uhrina on ainoastaan lapsi/lapset määritellään myös yhdeksi perhesurman muodoksi. Näiden lisäksi perhesurmasta puhutaan myös **perhesurma-lapsensurma-itsemurhasta (familicide-filicide-suicide)** tai **laajennetusta itsemurhasta (extended suicide)** silloin, kun tekijä tappaa myös itsensä surmatyön jälkeen. (Aho ym. 2017, 1.)

Perhesurmiin siis usein liittyy **surma-itsemurha-tilanne**, jossa tekijä tappaa tai yrittää tappaa itsensä melko pian perhesurman jälkeen. Laajennettu itsemurha käsite on laaja, sillä se voi pitää sisällään myös esimerkiksi joukkomurhan, jossa uhrin ja tekijän eivät välttämättä ole läheisessä suhteessa toistensa kanssa. Myös näiden rikoksien motiivien vuoksi perhesurmat eroavat muista joukkomurhien muodoista (Liem, Reichelmann 2014, 1). Näiden määritelmien lisäksi, osassa tutkimuksissa puhutaan **vastasyntyneen surmasta (neonaticide)** ja lapsensurmasta, jossa uhri on alle 12 kk ikäinen (**infanticide**) ja näissä molemmissa tekijänä on biologinen vanhempi tai isä/äitipuoli (Kauppi 2010, 1).

Rikoslaisissa (19.12.1889/39) on määritelty rikoksena lapsensurma 21 luvun 4 §:n mukaan, joka tarkoittaa synnytyksestä johtuvasta uupumuksesta tai siitä johtuvasta ahdistuksesta nainin surmaa lapsensa. Suomen rikoslaisissa ei ole määritelty perhesurmaa vaan ainoastaan surma, murha tai tappo. (RL 21:4.)

3.1 Esiintyvyys

Yleisin henkirikostyyppi Suomessa on tilanne, jossa mies joutuu ystävänsä tai tuttavansa surmaamaksi ja toiseksi yleisin on tilanne, jossa nainen joutuu parisuhdekumppanin surmaamaksi (Aaltonen ym. 2018, 297). Perhesurma on harvinainen ilmiö Suomessa, mutta silti ajankohtainen. Vuonna 2022 tapahtui edellinen perhesurma sekä myös perhesurman yritys uutismedioiden mukaan. (MTV 25.8.2022; MTV 24.8.2022.) Ajantasaista tilannekatsausta perhesurmien määrästä ei ole vielä saatavilla. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä teki selvityksen perhesurmien ja vanhempien tekemien omien lasten surmien taustoista vuonna 2012. Selvityksessä analysoitiin kaikki poliisin kirjaamat tapaukset vuosien 2003–2012 väliltä. Surmia oli 35, joissa kuoli yhteensä 55 ihmistä. Näistä 7 oli surmaajan puolisoa ja 48 surmaajan lapsia. Uhrien määrä vuosien 2003–2012 välillä tarkoittaa noin 5 perhesurmakuolemaa vuodessa. (Sisäasiainministeriö 2012, 1.) Vuosien 2013–2023 väliltä ei ole vielä olemassa tarkkaa selvitystä perhesurmien määrästä.

Helsingin yliopiston vuonna 2020 valmistuneen rikollisuustilannekatsauksen mukaan Suomessa on vuosien 2009–2018 välillä surmattu vuosittain keskimäärin 92 ihmistä. Vuosittaista henkirikosten määrää ei tosiasiaa voi selvittää täydellisesti, sillä esimerkiksi laskuista jäävät epäselvät kuolemat tai henkirikokset, jotka on tehty jo vuosia aikaisemmin. Katsauksen mukaan kuitenkin pääosa henkirikoksista on tuttavien, kumppanien tai perheenjäsenten välisiä. Vuosina 2010–2018 henkirikosseurannan tilastojen mukaan surmattuja alle 15-vuotiaita lapsia oli 44. Näistä uhreista 55 % surmaajana on ollut biologinen äiti ja 39 % biologinen isä. Myös kaikissa muissa lapsiin kohdistuneissa henkirikoksissa surmaaja on ollut lähisukulainen tai perheenjäsen. (Kolttola 2021, 18–19.) Näissä tilastoissa ei kuitenkaan käy ilmi, onko tekijä lapsensurman jälkeen tappanut tai yrittänyt tappaa itsensä tai minkä ikäisiä uhrit ovat tarkalleen olleet.

Uutismedian mukaan Suomessa tapahtuisi perhesurmia ”ryppäinä”. Uutisartikkelissa haastateltiin lapsiasiavaltuutettua Elina Pekkarista ja hänen mukaansa Suomi olisi perhesurmien maa (Iltalehti 7.4.2022). Hannu Lauerma asiantuntijajulilääkäri Turun psykiatrisesta vankisairaalasta kertoo, että Suomessa perhesurmat ovat vähentyneet 1950-luvulta murto-osaan. Tämä selittyy osin sillä, että vielä 1950-luvulla Suomessa äidit olivat vähäosaisempia sekä sodan vaikutukset olivat läsnä (Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023). Lauerma kuitenkin kertoo teoksessaan ”Pahuuden anatomia” 2009, että perhe- tai parisuhdesurmia on uutisoitu näyttävästi. Vuonna 2008 näitä edellä mainittuja surmia tehtiin kahdeksan ja niistä viisi tehtiin loka-marraskuussa. Hän kommentoi, että ryvästyminen tiettyyn ajankohtaan voi olla sattumaa, mutta asiassa on myös mahdollisuus median välittämään mallinmukaiseen käyttäytymiseen (Lauerma 2009, 156). Hannu Lauerma kertoo, että kun tämä kysymys ajallisesti kasaantuneista perhesurmista nousi esille, olisi mielenkiintoinen selvittää kuinka paljon tällöin kussakin vaiheessa niistä uutisoitiin. Perhesurmista uutisoidaan nykyään näyttävästi kolmessa vaiheessa; esitutkinnan aikana, käräjäoikeuden käsittelyn aikana ja vielä mahdollisen hovioikeuden käsittelyn aikana tai jälkeen. Tämä uutisointi on jokaiselle kansalaiselle nähtävillä eikä kukaan voi välttyä niiltä uutisilta. Juuri sillä hetkellä monen eri paineen alla oleva ihminen voi päätyä tekemään samanlaisen teon. Perhesurmat tulisi ymmärtää itsemurha -variantteina, joissa on mukana myös tuomittava teko, koska itsemurhaimpulssi on yleensä se, joka koko tapahtumaketjun käynnistää. Tietenkään näistä tapauksista ei voi myöskään vaieta, koska ns. viidakkoradion tiedot voivat olla vielä vahingollisempia. Tapauksien uutisoinnissa olisikin hyvä muistuttaa avun hakemisesta ja hyvästä masennuksen hoidosta. Tiedetään, että masennuslääkkeiden käytön sekä itsemurhien vähenemisen välillä on vahva korrelaatio. (Hannu Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023.)

3.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta

Yleisesti **väkivalta** ymmärretään hyökkäävänä käyttäytymisenä, jonka tarkoituksena on vahingoittaa toista. Fyysistä väkivaltaa on henkilöä tai ryhmää kohtaan kohdistettu voima, joka voi aiheuttaa henkisen, seksuaalisen tai fyysisen vamman. Fyysiseen väkivaltatyyppeihin kuuluu muun muassa lyöminen, potkiminen, läimäyttäminen, iskeminen tai ampuminen. Henkinen väkivalta tarkoittaa muuta kuin fyysistä voimankäyttöä. Se voi olla myös uhkaamista fyysisellä väkivallalla. Henkinen väkivalta voi pitää sisällään esimerkiksi sanallisen loukkaamisen, kiusaamista tai häirintää. (Rantaeskola ym. 2015, 6.) Väkivallaksi katsotaan myös erilaiset laiminlyönnit ja tekemättä jättämiset. Kun väkivalta ilmenee heikommassa asemassa olevaa kohtaan esimerkiksi vastuu- tai luottamussuhteissa, kutsutaan sitä kaltoinkohteluksi (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 8). Väkivalta yleensä käsitetään tahalliseksi toiminnoksi, mutta se voi olla joskus myös tahatonta. Esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa tekijänä on dementoitunut vanhus. (Rantaeskola ym. 2015, 6). Seksuaaliväkivalta puolestaan tarkoittaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden loukkaamista (THL 2022). Aktiivinen seksuaaliväkivalta voi olla esimerkiksi pakotettua sukupuoliyhteyttä tai sen yritystä, kun taas passiivinen seksuaaliväkivalta voi olla esimerkiksi lapsen johdattelu ikää ja kehitystasoaan vastaamattomaan seksuaaliseen käyttäytymiseen (Niiranen ym. 2016, 6).

Kohdennetulla väkivallalla tarkoitetaan tekoa, jossa tekijä valitsee ennakkoon ja tarkoituksellisesti tietyn kohteen väkivaltaiselle teolle. Kohdennettu väkivalta tyypillisesti on eri tavoin toteutettua fyysistä väkivaltaa ihmistä tai ihmisryhmiä kohtaan. Kohdennettu väkivalta on yleiskäsite, jolla tarkoitetaan monenlaista, eri tavoin ja eri ympäristössä tapahtuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa. Yhteistä kuitenkin on se, että siinä on jonkinasteinen suunnitelmallisuus. Kohdennettu väkivalta eroaa siis harkitsemattomasti tunnekuohussa tehdystä impulsiivisesta väkivallasta. Impulsiivinen väkivalta on tilannesidonnaista eikä sitä edellä harkinta tai valmistelu. Koulu- ja perhesurmatapaukset ymmärretään kohdennettuna väkivaltana, mutta sillä tarkoitetaan muitakin väkivallantekoja tai uhkaa. (Kaunisto ym. 2021, 255.)

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa tekijä ja kohde ovat läheisessä suhteessa toistensa kanssa tai ovat joskus olleet. Lähisuhdeväkivalta voi siis kohdistua entiseen tai nykyiseen kumppaniin, lähisukulaiseen, muuhun läheiseen tai lapseen. Lähisuhdeväkivalta on määritykseltään laaja, koska se sisältää kaikenlaisen väkivallan muodon esimerkiksi fyysisen, henkisen tai seksuaalisen väkivallan läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivallalle tyypillistä on sen pahentuminen sekä toistuminen. Perheväkivalta on myös usein käytetty määritelmä, joka rajaa väkivallan määritelmän yhden perheenjäsenen toiseen perheenjäsenen kohdistamaan väkivaltaan. (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 7, 94.)

Lähisuhdeväkivalta 2019 -tilastoraportin mukaan vuosien 2015–2019 välisenä aikana perhe- ja lähisuhdeväkivallan seurauksena Suomessa on kuollut 18 ihmistä, joista 13 ovat naisia ja 5 miehiä. Ylipäätään raportin mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallantapauksia tuli vuonna 2019 tietoon 10 600 kappaletta, joista 8 000 ovat eri uhreja. Nämä kaikki ovat viranomaisten tietoon tulleita määriä eli täysin paikkansa pitävää määrää ei ole mahdollista saada, sillä läheskään kaikki tapaukset eivät valitettavasti tule viranomaisten tietoon. (THL 2019, 5.) Uudessa tutkimuksessa, jossa selvitettiin naisiin kohdistuvien parisuhdetappojen tapahtumaketjuja, taustoja ja ehkäisyä, selviää, että parisuhdetappojen yleisimmät riskitekijät ovat tekijän aiempi väkivaltainen käytös sekä uhrin kontrollointi. Näiden lisäksi tutkimuksessa todettiin erotilanteen olevan yksi riskitekijä parisuhdetapossa. Niiden naisten, jotka olivat erotilanteessa, todettiin kohonnut riski joutua väkivallan uhriksi verrattuna naisiin, jotka elivät parisuhteessa. (Suonpää ym. 2023, 27).

Lähisuhdeväkivaltaa koetaan ja tehdään kuitenkin sukupuolesta riippumatta, vaikka eri sukupuolten kokeman väkivallan yksityiskohdissa on eroja, ei lähisuhdeväkivaltaa voi käsitellä pelkästään miesten tekeminä. Vuonna 2010 toteutetussa tutkimuksessa sukupuolten välillä ei ollut isoa eroa parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneiden määrässä. Lisäksi rikosuhritutkimuksen mukaan vuonna 2019 miehistä noin 3 % ja naisista noin 5 % raportoi kokeneensa vuoden aikana lähisuhdeväkivaltaa. (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 9.)

Lähisuhdeväkivalta on moninainen ilmiö eikä pelkkä tekijä – uhri asetelma kuvaa koko todellisuutta. Teolle ei ole aina löydettävissä yhtä aktiivista tekijää ja yhtä passiivista uhria. Läheisillä, toistensa hyvin tuntevilla ja yhdessä asuvilla henkilöillä tällainen roolijako ei välttämättä toteudu etenkin silloin, kun väkivalta on jatkunut vuosia. Vaikka olisikin niin, että toinen osapuoli on tiettyssä tilanteessa käyttänyt väkivaltaa, niin ristiriitojen taustalla saattaa olla molemminpuolinen väkivallan käyttö. Väkivallan jatkuvuuden huomiointi on erittäin haastavaa silloin, kun siihen halutaan puuttua oikeudellisesti. Esitutkinta mukaan lukien hahmottaa tilanteet yksittäisinä väkivallantapauksina, joissa syytekynnys joko ylittyy tai ei ylity. Rikosoikeuden käytänteet eivät tällä tavalla ulotu sisällyttämään tapauksiin tekojen koko kontekstia kuten esimerkiksi valtakysymyksiä, sukupuolittuneisuutta tai pitkään jatkunutta ja vuosien ajan muotoaan muuttavaa väkivaltaa. (Lidman 2015, 66–67.)

3.3 Väkivaltaiseen käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät

Miehen naiseen kohdistamalle väkivallalle on etsitty syitä biologisista ja psykologisista selitysmalleista. Ensin on tullut selitysmalli freudilaisesta ajatuksesta naisen masokistisesta ajattelusta alistua miehen vallankäytön kohteena. Myös ajatus siitä, että vallankäyttö korostaisi miesten korkeampia testosteronitasoja ja suurempaa lihasvoimaa. Kriminologiassa kiinnitetään huomiota tekijöiden

ja uhrien poikkeaviin psyykkisiin tai sosiaalisiin ominaisuuksiin. Konfliktiteoriassa lähisuhdeväkivalta nähdään perheen tai pariskunnan puutteellisen vuorovaikutuksen seuraukseksi. Kehityspyskologisessa näkemyksessä väkivallasta puhutaan ikään kuin perintönä. Se on opittua käytösmallia eli lapsuudenkodin perintöä. Modernissa väkivaltakäsityksessä pyritään tarkastelemaan tekoja tutkimalla niihin vaikuttavia taustatekijöitä sekä niiden seurauksia niin tekijän kuin uhrin kannalta. (Lidman 2015, 24–25.)

Tekijä voi selittää omaa väkivaltaisuuttaan parisuhteeseen kuuluvaksi tai riitoihin liittyväksi tilanteeksi. Omaa väkivaltaisuutta voidaan selittää myös toisen kuten puolison aiheuttamaksi tai voidaan myös väittää, että puoliso on tehnyt valheellisia tulkintoja tekijän menettelystä. Tekijä usein normalisoi ja vähättelee väkivaltaa ja väkivallan käyttöä saatetaan pyrkiä oikeuttamaan monilla tavoilla. Väkivallan oikeuttamiseen kuuluu se, että omaa osuutta väkivaltaan ei pohdita, vaan sitä pidetään luonnollisena käyttäytymisenä tai jopa itsestään selvänä toimintana ratkaista ongelmatilanteet. Aikuisuuden konfliktitilanteissa väkivalta voidaan nähdä automaattisena tapana käyttäytyä sellaisten henkilöiden kohdalla, jotka esimerkiksi omassa lapsuudessaan ovat kokeneet tai nähneet väkivaltaa. (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 22–23.)

Väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla saattaa olla hyvin erilaisia taustatekijöitä ja syitä. Syynä harvoin on yksittäinen tekijä tai tapahtuma, vaan usein väkivallan taustalla on monien ongelmien kasautuminen. Tällaisia kasautuneita ongelmia voi olla syrjäytyminen, taloudelliset vaikeudet, työttömyys, ihmissuhdeongelmat ja mielenterveyshäiriöt. Erilaiset elämäntilanteet ja henkilökohtaiset ominaisuudet voivat siis altistaa väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Väkivaltaisen käyttäytymisen saattaa laukaista jonkin vastoinkäymisen aiheuttama stressi tai turhauma. Näiden lisäksi alkoholi ja muut päihteet voivat lisätä aggressiivisen käyttäytymisen riskiä. Väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä lisäävät myös temperamentin lyhytjännitteisyys, äkkipikaisuus, päihteiden aiheuttamat sekavuustilat ja osa persoonallisuushäiriöistä. (Rantaeskola ym. 2015, 8.) Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt voivat toimia ns. alustana henkilön väkivaltaisenteon hyväksymiselle ja oikeutukselle henkilön mielessä. Yhdessä muiden väkivallan uhkaa lisäävien tekijöiden kanssa, mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt voivat lisätä väkivallan riskiä. (Kaunisto ym. 2021, 280.)

3.4 Persoonallisuushäiriöt

Persoonallisuushäiriöstä kärsivät henkilöt osoittavat yhteneväisiä käyttäytymismalleja, joilla he kokevat ympäröivän maailman. Esimerkiksi kaikki ihmiset ovat jollakin tasolla varovaisia ja suojelevat itseään parisuhteessa, mutta persoonallisuushäiriöstä kärsivä ihminen voi olla puolestaan tässä esimerkissä ääripäässä ja muuttuu epäluuloiseksi jokaisessa uudessa tilanteessa ja ihmissuhteessa. (Johnson ym. 2012, 11.) Persoonallisuus muotoutuu kasvu ympäristön ja geeniperimän yhteisestä vaikutuksesta. Joidenkin ihmisten elämässä kasvu ympäristö on ollut hyvin haitallinen ja

on voinut sisältää esimerkiksi vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia, väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Tällainen saattaa vaikuttaa persoonallisuuden kehitykseen ja juurruttaa syvälle haitallisia ja joustamattomia käyttäytymisen malleja. (Kaunisto ym. 2021, 343.)

On todettu, että meissä kaikissa on persoonallisuushäiriöiden piirteitä, mutta kyse onkin asteeroista. Jollakin henkilöllä persoonallisuushäiriöiden piirteitä on niin paljon, että niistä alkaa olla haittaa henkilölle itselleen ja hänen ympäristölleen. Persoonallisuushäiriön taustalla voidaan kuvata olevan niin sanottu ydintrauma, josta käyttäytymismallit sekä uskomukset johtuvat. Persoonallisuushäiriössä tietyt piirteet ovat ali- tai ylikehittyneitä. Uskomukset ovat äärimmäisiä, mustavalkoisia ja ehdottomia tietyillä osa-alueilla. Esimerkiksi mitä heikompi itsetunto, sitä uhkaavampia kaikenlaiset negatiivisia tunteita herättävät tilanteet ovat. Väkivallan juuret nitoutuvat yhteen juuri tällaisissa itsetuntoloukkauksissa. Joskus henkirikokset ovat syntyneet pienestäkin syystä. Hauraan itsetunnon omaavalle tällaiset pienet syyt eivät kuitenkaan ole pientä. (Puolakka 2020, 10–11.) Suomen vangeilla yleisimpiä persoonallisuushäiriöitä ovat antisosiaalinen, epävakaa ja narsistinen persoonallisuushäiriö sekä kaksoisdiagnoosi eli jokin persoonallisuushäiriö ja päihdeongelma. Kaikkia näitä persoonallisuushäiriöitä yhdistävät vakavat vauriot minäkuvassa, itsetunnon ja uskomuksissa toisia ihmisiä kohtaan. Nämä ominaisuudet voidaan tiivistää narsismi -käsitteeseen. (Puolakka 2020, 10–11.)

Narsistisen persoonallisuushäiriön diagnostisiin piirteisiin kuuluvat erilaiset suuruuskuvitelmat, voimakas ihailun tarve sekä empatian vähäisyys. Narsistisen persoonallisuushäiriön omaava henkilö kokee olevansa oikeutettu erikoiskohteluun sekä hän on herkästi kateellinen tai ylimielinen. Tällainen henkilö käyttää myös muita häikäilemättömästi hyväkseen. Narsistinen henkilö antaa usein itsestään lämpimän ja karismaattisen vaikutelman, vaikka todellisuudessa onkin kylmä eikä tunne empatiaa. Narsismissa on kyse itsetunnon ja itsearvostuksen säätelyn häiriöstä, jossa tyypillisesti itsetunnon säätely perustuu oman paremmuuden korostamiseen ja muiden mitätöintiin. (Puolakka 2020, 62–63.) Tällainen henkilö on pohjimmiltaan hyvin hauraasti rakentunut ja hänen itsetuntonsa on hyvin hauras. Hän joutuu erilaisin väkinäisin keinoin pönkittämään ja ylläpitämään itsetuntoaan ja käyttäytyy tavalla, joka muiden kannalta voi epämiellyttävää tai suorastaan vastenmielistä. (Hannu Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023.)

Antisosiaalinen eli epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö on yleisin diagnoosi Suomen vangeilla. Antisosiaalisuuteen liittyy persoonallisuushäiriöistä kaikkein selvimmin lainvastainen käyttäytyminen. Antisosiaaliselle henkilölle on kyse minä vastaan muut -asetelmasta. Diagnostisiin piirteisiin kuuluu normeista piittaamaton toimintapa. Antisosiaalinen henkilö on myös kyvytön ja haluton huomioimaan muita ihmisiä ja näkee toimintansa syyt muualla kuin itsessään. (Puolakka 2020, 54–55.) Nämä henkilöt eivät tunne juurikaan syyllisyyttä tai ota opiksi teoistaan vaan päinvastoin voivat puolustella ja kaunistella omaa käytöstään (Kaunisto ym. 2021, 345).

Psykopatiassa antisosiaalisten ja narsististen piirteet näkyvät molemmat äärimmäisen vahvoina. Psykopatiassa massiiviset mittasuhteet saa yliverlainen minäkäsitys, piittaamattomuus muista ihmisistä sekä tunnekylläisyys. (Puolakka 2020, 26–27.) Psykopaattinen henkilö voi olla sosiaalisesti taitava, sillä hän voi osata manipuloida toisia, valehdella sujuvasti tai esittää itsensä hyvässä valossa. Tutkimusten perusteella tiedetään, että toistuvien henkirikosten tai erityisesti julmien tekojen taustalla on psykopaattiset piirteet omaava tekijä. (Kaunisto ym. 2021, 346.)

Tunne-elämältään epävakaa persoonallisuus näyttäytyy impulsiivisina ja hallitsemattomina tunteen purkauksina. Mieliä voi olla epävakaa ja oikukas ja se saattaa vaihdella niin, että henkilön reagoitua voi olla haastava ennustaa. Usein tällaiset henkilöt joutuvat riitatilanteisiin muiden ihmisten kanssa. Tunne-elämältään epävakaa henkilö saattaa olla usein kriisejä ihmissuhteissaan ja niihin voi sisältyä dramatiikkaa kuten huutamista, väkivaltaisuutta ja itsemurhalla uhkailua. (Kaunisto ym. 2021, 345.)

3.5 Muita mielenterveyden häiriötä

Mielenterveyden häiriöistä yksi vakavimmista on psykoosi. Psykoosisairauksista yleisin on skitsofrenia. Myös muut psykoosisairaudet voivat aiheuttaa psykoottisuutta kuten esimerkiksi harhaluuloisuushäiriö, muistisairaudet tai päihteidenkäyttö. Psykoottisuudella tarkoitetaan henkilön tilaa, jossa hän ei havainnoi ympäröivää maailmaa tai itseään realistisesti vaan todellisuudentaju hämärtyy. Psykoottisen ihmisen on vaikea erottaa mikä on totta ja mikä ei. Psykoottinen henkilö voi kokea aistiharjoja kaikilla aisteillaan ja kärsiä harhaluuloista. Harhaluuloja voivat olla esimerkiksi käskevien tai moittivien äänien kuuleminen. (Kaunisto ym. 2021, 335.)

Mielenterveyden häiriöt voivat olla myös masennusta, kaksisuuntaista mielialahäiriötä tai maniaa. Masennusta sairastavan henkilön mieliala laskee suuresti ja mielihyvä elämästä katoaa sekä arkea sävyttävät uupumuksen kokemukset sekä kokemus siitä, että tulevaisuutta ei ole. Äärimmäisen masentunut saattaa kokea, että on elämässään täysin epäonnistunut eikä näe enää selviytävänsä elämässä. Kaksisuuntaisessa mielialahäiriössä masennus ja erittäin kohonnut mieliala vuorottelevat erilaisissa jaksoissa. Masennus ja kaksisuuntainen mielialahäiriö ovat molemmat luonteeltaan uusiutuvia. Masennus on yleisin mielenterveyden häiriö Suomessa ja siihen sairastuu vuosittain 5–7 % suomalaisista. (Kaunisto ym. 2021, 337.)

3.6 Itsemurhasta ja alttiudesta

Vakavaan masennukseen liittyy usein itsemurha-ajatuksia ja kohonnut riski itsemurhalle. Ajatukset voivat vaihdella hetkellisistä mielikuvista pitkäaikaisiin ja yksityiskohtaisiin suunnitelmiin itsemurhasta. Itsemurha -ajatuksiin voi liittyä myös ajatuksia muiden ihmisten vahingoittamisesta tai jopa surmaamisesta. On myös mahdollista, että masennus eskaloituu niin sanotuksi kapea-alaiseksi

psykoottiseksi masennukseksi. Itsetuhoisuus tarkoittaa, että henkilö omaa itsemurha -ajatuksia tai on yrittänyt itsemurhaa. Siihen voi liittyä itsensä vahingoittamista kuten esimerkiksi viiltelyä. Itsetuhoisuudenkin taustalla voi olla masennusta ja sen lisäksi esiintyä myös muita mielenterveyden ongelmia kuten ahdistuneisuutta, persoonallisuushäiriöitä tai psykoosia. (Kaunisto ym. 2021, 284.)

Peräti 80 % kaksisuuntaisen mielialahäiriön diagnoosin saaneista harkitsee jossakin vaiheessa itsemurhaa vakavissaan. Myös masennuksessa itsemurhakuolleisuuden riski verrattuna normaali väestöön on 20-kertainen. Itsemurha-alttiutta nostavat mielenterveyden häiriöiden piirteisiin liittyvät kielteiset ajatukset itsestä, ympäröivästä maailmasta ja ajatukset tulevaisuudesta. Itsemurhan taustalla saattaa olla sairauden aiheuttamasta kärsimyksestä eroon pääseminen. Itsemurha voi olla myös ulospääsy keino vaikeasta elämäntilanteesta, kuten esimerkiksi erosta. On myös totta, että psyykkisesti sairaan henkilön voi olla hankala hahmottaa maailmaa realistisesti kaikkine vaihtoehtoineen. Osa ihmisistä eivät kuitenkaan aio toteuttaa tekoa itsemurhauhkauksistaan huolimatta. (Kaunisto ym. 2021, 340.)

4 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA

Perhesurmista löytyy useita tutkimusartikkeleita, joissa ilmiön taustoja on tutkittu erilaisista näkökulmista. Aiheesta tai aiheeseen liittyen on tehty useampia opinnäytetöitä sekä pro gradu -tutkielmaa sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa, mutta Poliisiammattikorkeakoulussa tästä aiheesta ei ole tehty aikaisempaa opinnäytetöitä.

Sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksessa tehty opinnäytetyö on Joni Alastalon vuonna 2021 tehty ”Pimeys ja pahuus saivat vallan”: Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäiseminen. Alastalon päättötöyön tavoitteena oli Joensuun turvakodin työntekijöiden tietämyksen lisääminen perhesurmista sekä miten perhesurmia voitaisiin ehkäistä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Alastalon päättötöyön aineistona oli kirjalliset dokumentit ja videot sekä kaikki aineistojen tapaukset olivat tapahtuneet Suomessa. Alastalon päättötöyön johtopäätöksenä perhesurmien suurimpina taustatekijöinä on ollut erokriisi, vanhemman traumaattinen lapsuus, lähisuhdeväkivalta ja mielenterveyteen liittyvät tekijät. Alaston aineistossa ei kuitenkaan ollut rajattu perhesurmaa tekijän sukupuolen, tekijän tai uhrien iän, uhrien lukumäärän, lapsen tai/ja puolison surmaajan mukaan. (Alastalo 2021, 2.)

Suomen perhesurmia käsittelevässä tutkimuksessa, jossa oli mukana 200 tapausta vuosien 1970–1994 väliltä vertailtiin äitien ja isien taustatekijöitä perhesurmista. Tutkimuksessa todetaan, että lapsen surmasi äiti yli 60 % tapauksista ja näissä uhrit olivat tilastollisesti nuorempia kuin isien uhrit. Puolison ja lapsen tai lapsien surmanneiden isien osuus oli 71 %. Useissa tilanteissa, joissa äiti

oli tekijä, surma tehtiin kotona pian synnytyksen jälkeen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että äidit kärsivät mielenterveyshäiriöistä (74 %) ja isät käyttivät päihteitä ja/tai olivat väkivaltaisia perhettä kohtaan (45 %). Tutkimuksessa todetaan myös, että oikeuspsykiatrisissa tutkimuksissa 67 %:lla isistä todettiin persoonallisuushäiriö ja 51 %:lla äideistä todettiin psykoottinen häiriö tai psykoottistasoinen masennus. Tutkimuksessa olleet vanhemmat olivat kohdanneet tavallista enemmän väkivaltaa, perheväkivaltaa ja vanhempien alkoholin väärinkäyttöä omassa lapsuudessaan. (Kauppi 2010, 2.)

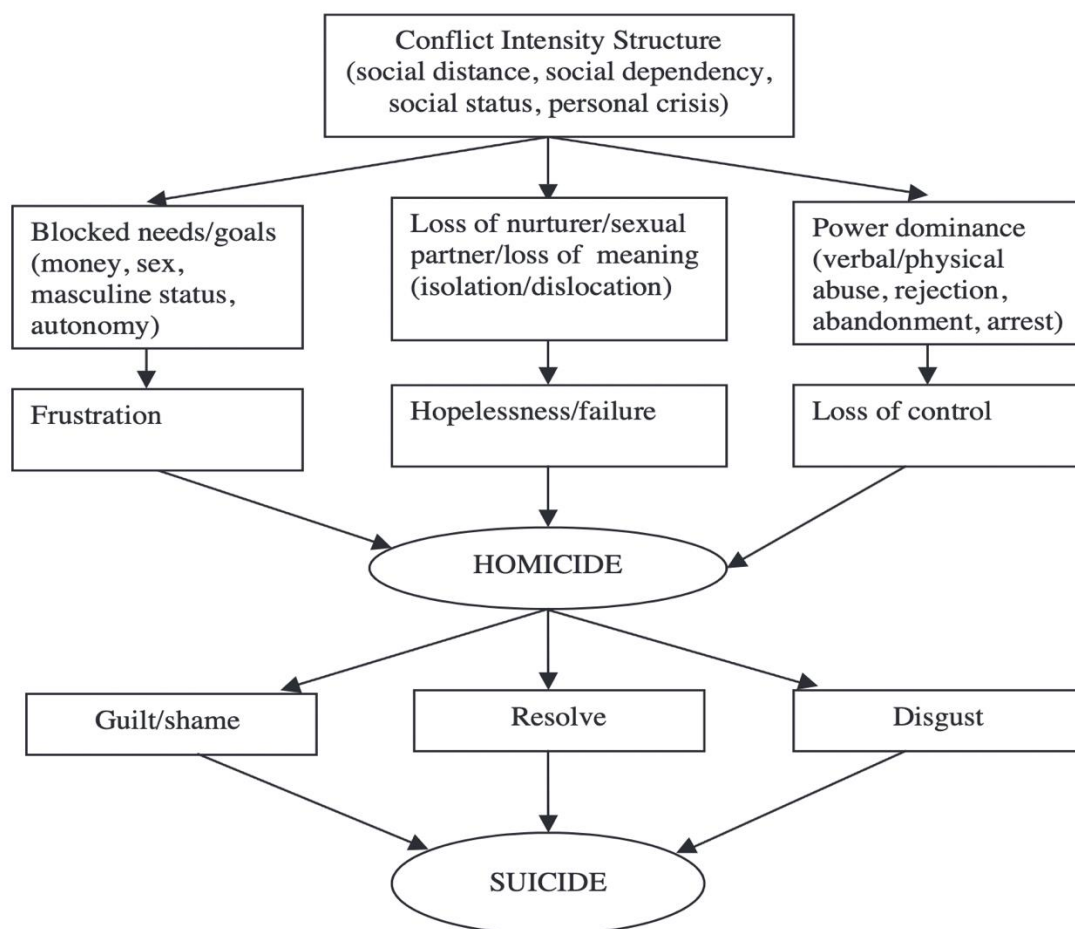
Aiemmin mainitun sisäisen turvallisuuden ministeriön tekemässä selvityksessä perhe- ja lapsen surman taustoista Suomessa vuosilta 2003–2012 on ollut kyse 7 perhesurmasta, 12:sta oman vastasyntyneen surmasta ja 16:sta muusta oman lapsen surmasta. Tämän selvityksen perusteella näitä kaikkia surmia yhdistäviä tekijöitä ovat parisuhteen ongelmat, erotilanteeseen liittyvä kriisi ja vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmat. (Sisäasianministeriö 2012, 1.)

Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa vuodelta 2014 tutkittiin voiko perhesurmia luokitella erilaisiin alaryhmiin niiden taustojen perusteella eli muodostaa erilaisia perhesurmatyyppejä. Tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi, että suurimmassa osassa perhesurmatapauksissa tekijänä oli mies ja yli puolessa tutkimuksessa olleissa tapauksista johtivat myös itsemurhaan. Isossa osassa perhesurmien taustalla oli perhe- tai parisuhdeongelmat ja mielenterveysongelmat. Tässä tutkimuksessa kävi myös ilmi, että perheiden erilaisten taustojen ja moninaisten ongelmien vuoksi, ei pystytä määrittelemään yhtä oikeaa menetelmää perhesurman ennaltaehkäisyyn vaan se vaatisi perheen henkilökohtaista syvempää tuntemista. (Liem ym. 2014.)

Dee Wood Harper and Lydia Voigt 2007 tekemässä ”Homicide Followed by Suicide” -tutkimuksessa tutkittiin 42:ta surma-itsemurha-tapausta vuosilta 1989–2001 New Orleansissa. Surma-itsemurha-tilanteessa henkilö surmaa toisen ja pian sen jälkeen surmaa tai yrittää surmata itsensä. Tutkimuksessa selvitettiin tekijän ja uhrin suhdetta toisiinsa sekä minkälaiset asiat ovat olleet laukaisevana tekijänä surmissa. Tutkimuksessa käytetyistä tapauksista suurimmassa osassa tekijät olivat miehiä ja uhrin naisia ja/tai lapsia. Näiden lisäksi tekijä ja uhri ovat olleet tai ovat lähisuhteessa toistensa kanssa. Harper ja Voigt selventävät, että heikompi sosiaalinen tai taloudellinen asema ei yhdistä tapauksia vaan suurin osa heidän tutkimuksensa tapauksista koskevat keskiluokkaa. Tutkimuksen tapauksissa toistuu myös tiettyjä teemoja surmien taustalla, kuten eriarvoisuus suhteessa, kontrolli ja valtadominanssi sekä sosiaalipsykologinen stressi, joka näyttäytyy turhautumisena. Kontrolli ja valtadominanssi ovat erityisen tyypillisiä lähisuhde- tai perheväkivaltaisiin itsemurhiin liittyvissä tapauksissa. Näiden teemojen lisäksi tutkimuksen tapauksissa on usein esiintynyt vielä muu laukaiseva tekijä kuten sairaus, avioero, työttömyys tai talouskriisi. Harper ja Voigt esittävät, että tekijät usein ajattelevat itseään epäonnistujina. He pitivät uhria joko epäonnistumi-

sen syynä, osana epäonnistumista tai syynä vallitseviin olosuhteisiin. Useimmissa tapauksissa toinen osapuoli suhteessa yrittää lähteä, mikä laukaisee tekijän reaktion. Esimerkiksi enemmistössä lähisuhde- tai perheväkivaltaisiin itsemurhiin liittyvistä tapauksista nainen on lähtenyt tai on lähdössä surma-itsemurhan tapahtuessa. Tutkimuksessa on arvioitu, että edellä kuvattu tilanne uhkaa myös miehen maskuliinista ja taloudellista asemaansa eli järkyttää miehen kontrollintunnetta. Kuviossa 1 Harper ja Voigt esittävät teorian surma-itsemurha-tilanteen syntymisestä. Tässä teoriassa taustatekijänä ovat konfliktien kasautuminen, joka voi johtaa hieman eri polkujen kautta surma-itsemurha-tilanteeseen. Esimerkiksi merkityksellisyyden menettämisen tunne astuu esiin puolison eron kautta, joka taas johtaa polkua pitkin epäonnistumisen tai toivottomuuden tunteeseen. Ja tämän epäonnistumisen tai toivottomuuden tunteen johdosta henkilö surmaa perheenjäsenensä ja sen jälkeen joko häpeän, syyllisyyden tai inhon johdosta lopuksi itsensä. Itsensä surmaaminen voidaan nähdä myös ratkaisuna surmateon tuleville seurauksille (Harper & Voigt 2007, 311–313.)

An Integrated Theoretical Model of Homicide Followed by Suicide

Kuvio 1 teoreettinen malli surma-itsemurha-tilanteen synnystä (Harper & Voigt 2007, 31).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskysymys ja aineistonhaku

Tutkimuskysymyksen asettaminen on olennainen osa ennen aineistonhakuja, koska ilman tutkimuskysymystä ei voi toteuttaa tähdennettyä hakuprosessia. Tutkimuskysymyksen tarkoituksena ei ole pelkästään vastata kysymykseen vaan se ohjaa myös tutkijan valintoja ja ratkaisuja. Hyvin rajattu aihe sekä hyvä tutkimuskysymys mahdollistaa keskeisten käsitteiden ja määrittelyn täsmällisesti. (Vilkka 2020, 25.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvailla perhesurmia ja niiden keskeisiä taustatekijöitä. Tutkimukseni näkökulmana tässä työssä ovat miehet ja miesten tekemien perhesurmien taustat. Tietyn tyyppisissä perhesurmissa surmat ovat usein miesten tekemiä. Perhesurmia käsittelevän kirjallisuuskatsauksen mukaan perhesurmissa, joissa henkilö tappaa tai yrittää tappaa kumppaninsa sekä yhden tai useamman lapsen, mies on isommassa roolissa tilastoissa. Perhesurmissa, joissa tekijä surmaa vain lapsensa on useimmin nainen. Näiden lisäksi edellä mainittujen surmien taustatekijät sekä motiivi eroavat toisistaan. (Karlsson 2021, 1.)

Tavoitteenani opinnäytetyössä on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miksi mies surmaa perheensä?
2. Minkälaisia riskitekijöitä perhesurmien taustalla on?

Tutkimukseni alkaa käsittelemällä ensin ilmiötä ja siihen liittyviä käsitteitä. Näiden lisäksi käsittelen aiheen ajankohtaisuutta ja aiheesta tehtyjä aiempia tutkimuksia sekä niiden tuloksia. Pyrin ilmiön käsittelyssä jo tuomaan ymmärrystä siitä, mistä ilmiössä on kyse ja millä tavalla se näyttäytyy. Ilmiön määrittelyn jälkeen pyrin kuvailemaan minkälaisia ovat mahdolliset perhesurmien riskitekijät. Jotta perhesurmien riskitekijöitä pystytään tunnistamaan, täytyy ensin ymmärtää millaisesta ilmiöstä, on kyse. Lopuksi pyrin pohtimaan perhesurman tekijän motiivia teolleen.

5.2 Aineistot ja menetelmät

Tutkimukseni tarkoituksena on löytää dokumenttianalyysin ja sisällönanalyysin avulla vastauksia tutkimuskysymyksiini, joilla kuvailen perhesurmien taustatekijöitä. Dokumenttianalyysi antaa taustatietoa ja ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Dokumenttianalyysi mahdollistaa myös erilaisten aineistojen käytön eli esimerkiksi yhden asiantuntijahaastattelun. Asiantuntijahaastattelun tarkoituksena on tuoda tutkimukseeni asiantuntijan näkökulmaa. Sisällönanalyysin keinoin pystyn tutkimaan aiheesta kirjoitettuja tieteellisiä artikkeleita, tutkimuksia sekä muita dokumentteja.

5.2.1 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit aineiston valinnassa

Asettamani tutkimuskysymyksen mukaan halusin aineistoksi dokumentteja, jotka sisälsivät informaatiota perhesurmista, joissa puoliso surmaa yhden tai useamman lapsen sekä puolisonsa. Alustavan tiedonhaun perusteella näissä tietyntyyppisissä perhesurmissa mies on ollut usein tekijänä. Tästä syystä tutkimuksen aihetta on rajattu. Dokumenttianalyysillä halusin selvittää miesten tekemien perhesurmien taustatekijöitä, ja tämän takia aineiston täytyi sisältää perhesurmia käsitteleviä dokumentteja, joissa tekijänä on ollut mies. Surmaajan ja uhrien iällä ei ollut merkitystä eikä uhrien lukumäärällä. Aineistoon on valittu myös ne dokumentit, joissa surmaaja on tehnyt itsemurhan teon jälkeen tai on jäänyt eloon.

Aineistoon on valittu mahdollisimman uusia dokumentteja, sillä tutkimuksessa haluttiin selvittää nykypäivän taustatekijöitä perhesurmissa. Aineistoksi ei siis valittu dokumentteja, jotka ovat tehty ennen vuotta 2015.

Aineiston ulkopuolelle rajattiin uutisartikkelit, sillä uutisartikkelit voivat sisältää puolueellista aiheen käsittelyä sekä medialle tyypillistä tunteisiin vetoavaa uutisointia. Aineiston ulkopuolelle rajattiin myös pelkät puolison surmat, koska tässä tutkimuksessa perhesurmalla tarkoitetaan surmaa, jossa tekijä surmaa yhden tai useamman lapsen.

Aineistoksi valittiin dokumentteja, jotka ovat saatavilla ilmaiseksi joko verkkojulkaisuna tai lainattavana kirjana. Lisäksi aineiston kielellisenä kriteerinä oli aineiston kieli joko suomeksi tai englanniksi. Ulkopuolelle rajattiin siis dokumentit, jotka olivat jollakin muulla kielellä kuin suomi tai englanti ja jos ne olivat maksullisten julkaisukohteiden takana. Taulukossa 1 olen jaotellut aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerejä helpottamaan tutkittavan aineiston valintaa.

Aineistoksi valittiin dokumentteja, joista osa ovat vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita. Tutkimusartikkeleita on haettu tieteellisten dokumenttien hakupalveluista, kuten Google Scholar, Sage Premier, Ebsco Academic Search Elite sekä Edilex. Tutkimusartikkeleiden lisäksi aineistoksi valittiin true crime -genreen kuuluva kirja, joka kertoo seitsemästä eri perhesurmasta Suomessa, jossa kirjoittajalla on ollut käytössään poliisin asiakirjoja, omaisten haastatteluita sekä asiantuntijahaastatteluita. Näiden lisäksi aineistoksi on valittu myös kaksi pro gradua ja kaksi kirjallisuuskatsausta.

Taulukko 1 aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteereistä

	Sisäänottokriteeri	Poissulkukriteeri
Aineiston lähde	Google Scholar ja muut teollisten dokumenttien hakukoneet, joihin on lisenssi Poliisiammattikorkeakoulun puolesta	artikkelin osto
Aineisto muoto	tutkimusartikkelit, kirjallisuuskatsaus, pro gradu, tilastot, true crime -kirjallisuus	muut aineiston muodot kuin edellä mainitut
Vuosi	2015 alkaen	<2015
Aihe	perhesurma, parisuhdetappo, lapsensurma, familicide, familicide – suicide, familicide-filicide-suicide, filicide, laajennettu itsemurha, extended suicide, family homicide	ei sisällä edellä mainittuja aiheita
Kieli	suomi, englanti	muut kielet
Saatavilla	verkkojulkaisu, lainattavissa oleva materiaali	ei saatavilla verkkojulkaisuna, ei lainattavissa

Keskeisiä muita lähteitä opinnäytetyössäni oli Satu Lidmanin teos ”Väkivaltakulttuurin perintö”, Pia Puolakan teos ”Narsistit vankilassa” sekä Hannu Lauerman ”Pahuuden anatomia” ja ”Psykiatrian päänaavaus”. Näiden lisäksi tärkeänä lähteenä lähisuhdeväkivallan määrittelyssä toimi Rantaeskolan ja Liimataisen ” Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi”. Myös muut lähteet toimivat mainiosti opinnäytetyön sisällön rikkautena. Lopuksi tärkeänä lähteenä toimi Hannu Lauerman kanssa käyty henkilökohtainen keskustelu, josta sain tukevaa lisämateriaalia työhöni.

5.2.2 Toteutus

Tutustuin ensin yleisesti valitsemiini pääaineistoihin, kun olin tehnyt valinnat niistä. Aineiston haun aikana olin myös tutustunut pääaineistoon yleisesti, mutta kävin aineistot vielä kerran läpi. Sisällysanalyysia varten muodostin karkean taulukon, johon erittelin pääaineistosta tutkimukselleni oleellisemmat tiedot eli ne antaisivat vastauksia tutkimuskysymyksiini. Lisäksi oleellisen tiedon poimiminen oli välttämätöntä, jotta pääaineisto olisi itselle helposti luettavissa sekä siihen olisi myös helpompi palata opinnäytetyöprosessin aikana.

Pyrin käsittelemään ensin perhesurmiin liittyviä käsitteitä sekä kuvailemaan ilmiötä yleisesti, jotta lukija ymmärtää minkälaisesta ilmiöstä on kyse. Tavoitteenani oli käsitellä perhesurmailmiötä mahdollisimman lähellä suomalaista yhteisöä ja kulttuuria, jonka vuoksi valitsemani dokumentit pääaineistoksi käsittelevät perhesurmia Suomessa, länsimaissa tai Euroopan maissa. Perhesurmailmiön käsittelyssä toin tosi elämän konkreettisia esimerkkejä perheiden tilanteesta ennen surmia, jotta lukijalle muodostuu ymmärrys perhesurmien taustoista.

Perhesurmailmiön määrittelyn yhteydessä kuvailen siihen liittyviä aiheita kuten esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa, väkivaltaa ja sen syitä yleisesti sekä mielenterveyden häiriöitä. Perhesurmailmiön määrittelyn jälkeen käyn läpi johtopäätöksiä siitä, minkälaisia taustatekijöitä ja mahdollisia riskitekijöitä perhesurmiin liittyy nykypäivänä. Tämän lisäksi pohdin myös tekijöiden motiiveja sekä sitä, voiko poliisi tunnistaa mahdollisia riskitekijöitä.

5.2.3 Dokumenttianalyysi

Olen valinnut tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi dokumenttianalyysin, jolla etsin vastausta tutkimuskysymyksiini olemassa olevista aineistoista eli dokumenteista. Dokumenttianalyysi on menetelmä, jossa pyritään tekemään päätelmiä kirjalliseen muotoon symbolisesta, verbaalisesta tai kommunikatiivisesta aineistosta (Ojasalo ym. 2015, 136). Dokumenttianalyysia käytetään yleensä yhdessä muiden tiedonkeruumenetelmien kanssa, jolloin saadaan kehitettävään asiaan lisää näkökulmia (Ojasalo ym. 2015, 43).

Dokumenttianalyysissa käytetään olemassa olevaa tietoa ja nämä aineistot voivat olla peräisin monenlaisesta lähteestä. Lähteet voivat olla esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehtien artikkeleita, visuaalista materiaalia, asiantuntijoiden haastattelut, jotka ovat muutettu tekstiksi, tilastoita tai muita dokumentteja. Dokumenttianalyysin avulla voidaan nykyajan kertomukset sijoittaa osaksi historiallista kontekstia. Sen avulla voidaan vertailla myös havainnoitsijan tulkintoja tapahtumista ja asiakirjoihin kirjattuja tulkintoja keskenään. (May 2011, 191.)

Dokumenteilla tarkoitetaan siis laajasti kaikenlaista ilmiötä kuvailevaa aineistoa. Osa aineistosta voi olla myös toissijaista aineistoa, jonka tutkija on osattava erottaa. Nämä ovat esimerkiksi sellaista materiaalia, joissa toinen henkilö selostaa hänen tulkitsemiaan tuloksia, kokemuksiaan ja näkemyksiään asiasta. Toisella kirjoittajalla on aina oma maailmankuvansa, joka ei vastaa välttämättä tutkijan käsityksiä. (Anttila 2014.)

Dokumenttianalyysin tavoitteena on lähdeaineiston järjestelmällinen analysointi ja tutkittavan ilmiön selkeä kuvaus. Lähdeaineistoa käsitellään loogisen päättelyn ja tulkinnan avulla. Valitusta aineistosta analysoidaan sen keskeisen sisältö, mutta sen lisäksi voidaan tarvittaessa analysoida myös dokumentteihin piilotetut viestit. (Ojasalo ym. 2015, 136.)

5.2.4 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysin menetelmällä analysoidaan dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan yleisessä muodossa tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tällä analyysimenetelmällä saadaan kuitenkin vain kerätty aineisto organisoitua johtopäätösten tekemistä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121.) Lopullista tuotosta sisällönanalyysillä ei siis tehdä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysin alussa ennen kuin varsinaisen työprosessi alkaa, tulisi määrittää analyysiyksikkö. Analyysiyksikkö voi olla yksittäinen sana, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. Tätä analyysiyksikön määrittelemistä ohjaavat aineiston laatu ja tutkimustehtävä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Ensimmäinen vaihe sisällönanalyysissa on alkuperäisen datan redusointi eli pelkistäminen. Tässä työvaiheessa aineistosta karsitaan kaikki epäolennainen pois tutkimuksen kannalta. Tämä voi olla esimerkiksi datan pilkkomista tai tiivistämistä osiin. Yksi konkreettinen tapa pelkistämiseen voi tapahtua siten, että aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja ja ne alleviivataan. Nämä pelkistetyt ilmaukset listataan eri konseptille allekkain mitään hävittämättä. Tässä työvaiheessa luodaan samalla pohja klusteroinnille, jossa ilmiötä kuvaavat ilmaukset yhdistellään eri ryhmiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.)

Pelkistämisen jälkeen tehdään klusterointi eli ryhmittely. Klusteroinnissa aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Ilmiötä samalla tavalla kuvaavat ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi. joista taas muodostuu alaluokkia. Luokitteluyksikkönä eli nimenä voi olla tutkittavan ilmiön ominaisuus tai piirre. Luokittelun tavoitteena on aineiston tiivistys, koska yksittäiset tekijät yhdistyvät yleisimpiin käsitteisiin. Klusteroinnissa luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle ja luodaan jo alustavia kuvauksia ilmiöstä, jota tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.)

Klusteroinnin jälkeen tehdään abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan valikoidun tiedon perusteella teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se on mahdollista ja tarpeellista. Abstrahointia kuvataan prosessiksi, jossa tutkija kokoaa muodostamiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–127.) Taulukossa 2 on esimerkki aineiston abstrahoinnista.

Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Taloudelliset ongelmat	Masennus	Mielenterveysongelmat / Mielenterveyden häiriöt
Lapsen sairaus	Persoonallisuushäiriö	
Parisuhdeongelmat	Ahdistus	
Eroaikeet	Mielen epätasapainoisuus	
Huoltajuuskiistat	Mustasukkaisuus	
	Narsismi	

Taulukko 2 Esimerkki aineiston abstrahoinnista.

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään, joka voi olla teoria, käsitejärjestelmä, malli tms. Ensimmäinen vaihe on analyysirungon muodostaminen, jossa noudatetaan samoja periaatteita kuin aineistolähtöisen sisällönanalyysissä. Aineistosta voidaan poimia ne asiat, jotka kuuluvat analyysirunkoon, mutta myös ne asiat, jotka jäävät ulkopuolelle. Ulkopuolelle jäävistä asioista voidaan muodostaa uusia luokkia ja näin voidaan testata aikaisempaa teoriaa uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127–128.)

5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa tutkimuksen tekijät ja lukijat arvioivat tutkimusta kahdella käsitteellä, joita ovat tutkimuksen pätevyys eli valideiteetti sekä tutkimuksen luotettavuus eli reliabiliteetti. Tutkimuksen pätevyys tarkoittaa sitä, että valitulla tutkimusmenetelmällä on kykyä mitata sitä, mitä kyseisessä tutkimuksessa on tarkoituskin mitata. Esimerkiksi kyselytutkimusta toteuttaessa tulee varmistua, että tutkittavat ymmärtävät kyselylomakkeen, kysymykset ja mittarin samalla tavalla kuin tutkija. Tällöin tulokset eivät vääristy. Tutkimuksen pätevyyttä arvioidaan jo tutkimusta suunniteltaessa, joka tarkoittaa esimerkiksi käsitteiden tarkkaa määrittelyä ja aineiston keräämisen sekä mittarin huolellista suunnittelua. Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa tutkimustulosten tarkkuutta eli toistettaessa tulos olisi sama tutkijasta riippumatta. Mikäli tutkimustulokset vaikuttaisivat kummallisilta suhteutettuna muiden tutkimusten tuloksiin, jäisi pohdittavaksi, että mistä mahdolliset virheet johtuvat. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että tutkija ottaa kantaa tutkimuksensa mahdollisiin satunnaisvirheisiin tai epäkohtiin. Tutkimuksen luotettavuuden arviointia toteutetaan koko ajan suhteessa teoriaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, analyysitapaan, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Tutkijan on kyettävä kuvailemaan ja perustelemaan mistä valintojen joukosta valinta on tehty, mitä ratkaisuja on tehty ja miten lopullisiin ratkaisuihin on päädytty sekä arvioimaan vielä ratkaisujen toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tavoitteiden kannalta. (Vilka 2021, 351–360.)

Tutkimukseni luotettavuuden arvioinnissa haluan nostaa esille sen, että keräsin aineistoa useista eri julkisista lähteistä, joita voi pitää laadukkaana ja luotettavana. Luotettavuutta lisää myös se, että aineiston sisäänotto ja poissulkukriteerit ovat kerrottu, joka osoittaa läpinäkyvyyttä. Sen jälkeen olen vertaillut aineistoja keskenään. Valitsemani aineisto, jota tutkimuksessa käytin, pitää sisällään yhtäläisyyksiä niin uudemmissa kuin vanhemmissakin aineistoissa. Iso osa aineistosta on vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita, tutkimuksia, kirjallisuutta, tilastoja sekä yksi asiantuntijan haastattelu. Olen myös perustellut dokumenttianalyysin toimivuutta tutkimukseni tutkimusmenetelmänä. Aineiston tulkitsemisessä olen tarkastellut sekä tehnyt johtopäätöksiä objektiivisesti, vaikka tutkimukseni onkin rajattu tiettyyn sukupuoleen. Epäkohtana tutkimuksessani nostan esille kirjallisuuskatsauksien, pro gradujen sekä tutkimusartikkelien aineistot, joissa voi olla käytetty aineistona samoja dokumentteja kuten esimerkiksi samoja oikeudenkäyntiasiakirjoja. On siis todennäköistä, että osa aineistosta koostuvat osittain samoista tapauksista. Lisäksi julkinen aineisto ei anna tutkimuksesta välttämättä niin syvää ja tarkkaa tietoa, mitä tutkimuskysymykset vaatisivat, joten tulokset jäävät hyvin yleiselle tasolle.

5.4 Tutkimusetiikka

Kyky pohtia omien ja yhteisön arvojen kautta sitä, mikä on oikein tai väärin, on eettistä ajattelua. Tutkimuksissa etiikalla tarkoitetaan moraalisiin kysymyksiin kohdistuvaa tutkimusta. Moraaliset kysymykset tutkimuksessa voivat olla yleisesti eettisiä, mutta yleensä ne koskevat sitä, mikä tutkijan työssä on eettisesti suositeltavaa ja hyväksyttävää. Tutkimusetiikan normit voidaan jakaa kolmeen eri pääryhmään: totuuden etsimistä ja tiedon luotettavuutta ilmentäviin normeihin, tutkijoiden keskinäisiä suhteita ilmentäviin normeihin ja tutkittavien ihmisarvoa ilmentäviin normeihin. Käytännöllisesti tutkimusetiikka koskee siis aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyviä kysymyksiä, tieteen sisäisiä asioita ja tieteellisen tiedon soveltamista, käyttöä ja vaikutuksia koskevia kysymyksiä. (Kuula 2011, 21–18.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden peruspilarina on se, että tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden takaa hyvien tieteellisten hyvien tapojen noudattaminen. Tällaisiin hyviin tapoihin kuuluu muun muassa se, että tutkijat ja tieteelliset asiantuntijat soveltavat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmiä ja toteuttavat tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksensa tuloksia julkaistessaan. (Kuula 2011, 34.)

Tutkimukseni aihe on arkaluontoinen, mutta tutkimuksessa käytetty aineisto on olemassa olevaa julkista aineistoa, eikä työssäni ole käytetty yksilöiviä tietoja. Vaikka tutkimuskysymykseni koskeekin miesten tekemiä perhesurmia, olen tuonut tutkimuksessani selkeästi esille sen, että tutkimusaiheen raja-alue perustuu tietyn tyyppisiin perhesurmiin. Olen lisäksi tuonut tutkimuksessani lyhyesti esille tietoa perhesurmista, joissa tekijänä on nainen sekä millaisesta perhesurmatyypistä tällaisessa tapauksessa on kysymys.

6 PERHESURMIEN TAUSTATEKIJÄT

6.1 Perhesurmien taustoja ja riskitekijöitä

Tutkimukseni tavoitteena oli löytää vastauksia kysymykseen miksi mies surmaa perheensä ja minäkalaisia riskitekijöitä perhesurmien taustalla on. Tässä kappaleessa esittelen tutkimukseni tuloksia esittelemällä ensin perhesurmien taustatekijöitä ja sen jälkeen tekijän motiivia omana osionaan.

Aineistossani, joissa on kuvailtu perheiden taloudellista asemaa, kuvataan näitä perheitä hyvin tavallisiksi perheiksi. Tavallisella perheellä tarkoitetaan perhettä, jossa toinen vanhempi tai kumpikin

vanhemmista käyvät töissä, lapset ovat koulussa ja taloudellinen asema on keskiluokkaista molemmin puolin eli edustavat suurinta osaa valtaväestöstä. On siis virheellistä ajatella, että perhesurmat keskittyisivät vain keskiluokkaa alhaisemmille tasoille esimerkiksi sellaisiin perheisiin, joissa vanhemman tai vanhempien elämänhallinta on pettänyt ja lapsi tai lapset eläisivät heitteillä. Hannu Lauerma mukaan tekijät koostuvat heterogeenisestä ryhmästä, jota ei hallitse esimerkiksi varsinaisesti mielisairaat ihmiset, joilla edes harvoin on sellaista perhettä, jossa he itse toimivat ns. keskushahmona. Tästä syystä perhesurmien tekijät saattavat olla päältäpäin katsoen varsin menestyneitä ihmisiä (Hannu Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023).

Niiranen ja Veikanmaa toteavat tutkimuksessaan, että suurimmalla osalla perheiden vanhemmista oli koulutusta vastaava työpaikka ja osa työskenteli myös johtotehtävissä. Heidän mukaansa moni koki työnsä tärkeäksi ja halusivat tehdä työnsä hyvin. (Niiranen & Veikanmaa 2016, 90.)

True crime kirjassa, jossa kerrotaan seitsemän suomalaisen perheen tragedioista, on perhe, joka asui erään kaupungin yhdessä arvokkaimmista alueista. Perheeseen kuului isä, äiti ja kaksi lasta. Isä kävi töissä ja äiti oli kotiäitinä. Perheen naapurien mukaan perhe oli ollut tavallinen suomalainen perhe. Lähipiirin mukaan vanhemmilla ei ollut parisuhdeongelmia. Perheen isä surmasi puolisonsa sekä kaksi lastaan ja pian sen jälkeen itsensä. Tapauksen tutkinnan aikana teon taustasyitä tai motiiveja ei kuitenkaan pystytty varmuudella selvittämään. Epäily isän yrityksen haasteista ja taloudellisista vaikeuksista oli kuitenkin herännyt. (Rantanen 2022, 50–59.)

Aineistossa nousi esille monen perheen taustalla vanhemman mielenterveyshäiriö tai mielenterveysongelmat (Karlsson ym. 2019; Rantanen 2022; Niiranen & Veikanmaa 2016; Kaappola 2019; Mäkikomi & Aho 2018; Nikupeteri & Lappi 2017). Eräässä uudisperheessä, jossa isällä oli aiemmasta avioliitostaan yksi tytär ja nyt uuden aviopuolison kanssa toinen tytär, oli kyse huoltajuuskiistasta. Vanhemmat olivat päätyneet eroon ja perheen äiti halusi tyttärensä huoltajuuden itselleen. Äiti sai tyttären huoltajuuden itselleen ja isä sai tavata tyttärtään valvotusti. Myöhemmin isä surmasi tyttärensä. Taustasyistä kävi ilmi, että isä oli ollut jo suhteen aikana sairaalloisen kontrolloiva ja mustasukkainen äitiä ja tyttärtään kohtaan. Lisäksi isä oli jo aiemmin syyllistynyt äidin ja tyttären pahoinpitelyyn sekä tyttärensä kaappaukseen. Isälle tehdyt mielentilatutkimukset ja sen tarkemmat sisällöt ovat salassa pidettäviä, mutta oikeudenkäynnissä nousi esille isällä todettu persoonallisuushäiriö. (Rantanen 2022, 138–160.) Mäkikomi & Aho kertovat tutkimuksessaan, joka käsittelee perhesurmien motiiveja tekijän näkökulmasta, että vanhemman elämäntilannekriisi tai vanhemman psykoottinen häiriö olivat yksiä merkittävimpiä perhesurman riskitekijöitä. (Mäkikomi & Aho 2018, 1.) Niiranen & Veikanmaa toteavat tutkimuksessaan, että jokaisella surmaajalla oli mielentilalausuntojen mukaan mielen epätasapainoisuutta muun muassa masennusta ja mielialan vaihteluita. Persoonallisuushäiriö oli todettu kolmella tutkimuksessa olleista miehistä. (Niiranen &

Veikanmaa 2016.) Hannu Lauerma mukaan depressio eli masennus, joka tällaiseen tekoon johtaa, on hieman erilaista depressiota kuin klassinen depressio. Depressiossa ihminen on usein melankolinen, saamaton, vetäytyvä ja aloitekyvytön. Sitten on sellainen ihmistyyppi, joilla depressio ilmenee vihamielisyytenä ja tietynä raivona maailmaa kohtaan. Silloin koettu osattomuus saattaa herättää väkivaltaisen impulssin. Muinoin ajateltiin, että vangeilla ei olisi ollenkaan depressiota, koska ajateltiin, että asosiaalisesti orientoinut henkilö ei kykene masentumaan. Tällainen henkilö ei vain kykene masentumaan klassiseen tapaan. Depression osuus on hyvin merkittävä ja siihen assosioituu tällaisella näinkin karmaisevaan tekoon syyllistyvällä ihmisellä se, että luonteen perusrakenne on narsisti. (Hannu Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023.)

Jokaisessa aineistossani ilmenee ainakin yksi useaa perhesurmaa yhdistävä riskitekijä. Perheen vanhempien erotilanne. Eroon liittyviä mainintoja nousi tutkimuksessa eniten esiin (Nikupeteri ym. 2018; Niiranen & Veikanmaa 2016; Kaappola 2019; Tosini 2020). Erotilanteella tarkoitetaan tilannetta, jossa vanhemmat ovat eroamassa tai ovat eronneet. Anna Nikupeteri, Carita Lappi & muut kertovat tutkimuksessaan, että eräässä perhesurmatapauksessa pariskunta oli yöpynyt ystäväperheensä luona ja pariskunta oli riidellyt naisen uudesta miestuttavasta. Naisen puoliso oli pahoinpidellyt ja kuristanut naista. Pariskunta oli jatkanut riidan selvittelyä aamulla, ja tämä oli vahvistanut naisen ajatuksia erosta. Samana päivänä mies surmasi puolisonsa ja lapsensa. Nikupeteri, Lappi & muut kuvailevat tutkimuksessaan tilannetta kiihtyväksi aikajänteeksi, jossa mies menettää kontrollin tunteen ja oikeuttaa menetyksen seurauksena surmat. Tutkimuksen muutamissa tapauksissa miehet pitivät perhettä pysyvänä instituutiona, joka antoi heille puolison ja isän roolit. Jätetyksi osapuoleksi joutuneet tai joutumassa olevat eivät sopeutuneet eroon. (Nikupeteri ym. 2018, 1, 297.)

Aineistossa nousi esiin myös osalla tekijöistä todettu aiempi väkivaltainen käyttäytyminen. Esimerkiksi aiempaa perheväkivaltaa esiintyi yhden tutkimuksen aineistossa 39–92 % tapausten välillä (Karlsson ym. 2021). Niiranen & Veikanmaa mainitsevat myös tutkimuksensa tapauksesta, jossa perheessä oli vanhempien välisiä riitoja koko parisuhteen ajan. Noin puolitoista vuotta ennen surmia riidat alkoivat edetä fyysiseksi väkivallaksi (Niiranen & Veikanmaa 2016). Liimatainen & Rantaeskola mainitsevat lähisuhteiden väkivaltaa käsittelevässä teoksessaan, että vuonna 2019 henkiriikokseen päätyneistä parisuhteista 80 prosentissa oli esitutkintatietojen mukaan esiintynyt väkivaltaa aiemmin ja usein pitkäänkin (Liimatainen & Rantaeskola 2022, 46). Tutkijatohtori Anna Nikupeteri kommentoi true crime kirjassa, että hänen tutkimuksessaan keskeinen havainto oli se, että perhesurmissa oli yhteys aikaisempaan väkivaltaan sekä vallan epätasapainoon parisuhteessa. Väkiältä ei eskaloitunut tutkimuksessa käsitellyissä perhesurmissa yhtäkkisesti, vaan taustalla oli aina jonkinlaista pakottavaa kontrollointia tai väkivaltaa. (Rantanen 2022, 44.)

6.2 Tekijän motiivi

Perhesurmien motiiveja tekijän näkökulmasta on tutkittu vähän osittain siitä syystä, että monissa tapauksissa tekijä surmaa itsensä pian teon jälkeen. Tämän lisäksi työ ennaltaehkäisyssä perustuu perhesurmien taustatekijöiden pohjalta muodostettuihin riskiarvioihin. Mäkikomsi ja Aho toteavat tutkimuksessaan, että osa tekijöistä jää tunnistamatta ja vain pieni osa riskivanhemmiksi tunnistetuista syyllistyy tekoon. Motiivien ymmärrys olisi kuitenkin tärkeää myös tekijän auttamisen sekä toisaalta myös tekijän rankaisemisen kannalta. (Mäkikomsi & Aho 2018, 121.) Myös eri perhesurmatyyppeihin liittyy erilaisia sekä mahdollisesti useita motiiveja. Motiivit saattavat kuitenkin erota taustatekijöistä ja olla ulkopuoliselle henkilölle täysin epäloogisia. Yhdessä tapauksessa lapsen surman syynä oli lapsen sairaus ja lapsen pelastaminen sairauden aiheuttamalta kärsimykseltä. (Mäkikomsi & Aho 2018, 1.) Tällainen motiivi sotii ainakin länsimaisen kulttuurin moraalialla vastaan ja näyttäytyy siten ulkopuoliselle epäloogisena.

Aineistossa erotilanteessa olleen perheensä surmanneen tekijän motiivia selitetään narsistisella persoonalla. Isä oli kertonut halunneensa hävittää kaiken yhteisen mitä pariskunnalla oli ollut, myös lapset, kun puoliso oli alkanut toteuttaa eroprosessia käytännössä. Mielentilalausunnossa mies kertoi surmien syyksi vihan vaimoan kohtaan. (Niiranen & Veikanmaa 2016, 113.) Toisen tekijän mielentilalausunnosta tuli ilmi, että miehellä oli patologista narsismia ja suuruuden kuvitelmia itsestään mikä selitti muun muassa sen, että mies oli hakeutunut vaativampiin työtehtäviin kuin mihin hänellä oli koulutus (Niiranen & Veikanmaa 2016, 91). Yhden tekijän mielentilalausunnossa sanotaan, että tekijä ei pystynyt ajattelemaan perhe-elämän jatkumiselle muita vaihtoehtoja eikä hän voinut hyväksyä vaimon omia eriytyneitä suunnitelmia tulevaisuudesta. Toisen tapauksen tekijän mielentilalausunnossa mies kertoo, että hän halusi tuhota kaiken naisen kanssa yhteisen. (Nikupeteri ym. 2018, 1, 297.) Toisessa tutkimuksessa Domenico Tosini kuvailee myös, että yleisin havaittu provokaatio oli suhteen rikkoutuminen tai muut jännitteet kumppanin kanssa. Mustasukkaisuus ja liiallinen reaktio eroon tai eron uhkaan olivat yleisiä tekijän piirteitä. (Tosini 2020, 22.) Lauerman mukaan narsistisen persoonallisuushäiriön omaavan tekijän koettu motiivi voi olla se, että hän on perheelleen niin tärkeä ettei voi jättää perhettään ilman itseään. Kuitenkin sieltä saattaa paistaa läpi se, että tällainen tekijä ei kestä sitä, kun hän lähtee pelikentältä, niin muut perheestä jatkaisivat. Esimerkiksi ajatus siitä, että puoliso löytäisi myöhemmin paremman miehen, voi ottaa salaa päähän niin paljon, että ajatusta ei kestä. Eli motiivina voi hyvinkin olla tällaista piilevää kostonhimoa. (Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023.) Oikeuspsykiatri Mika Rautanen kertoo myös true crime kirjassa, että joskus taustalta on paljastunut yltiöpäinen mustasukkaisuus ja joskus näissä tilanteissa on surmattu vain oma lapsi, mutta jätetty puoliso eloon. Näin tekijä on antanut viimeisen merkin siitä, että jos hän ei itse pääse osalliseksi puolisonsa rakkaudesta, niin hän on valmis viemään toiselta kaiken pois. Rautanen kertoo, että on tavannut tällaisia tekijöitä

muutaman. Lapsen surmaaminen on ollut heidän näkökulmastaan tapa järjestää asiat. (Rantanen 2022, 63.)

Yhtäläisyyksiä motiiveista löytyy myös aineistosta, jossa Karlsson, Putkonen & muut kertovat, että on ehdotettu olevan olemassa kaksi erilaista perhesurmatyyppiä, joilla olisi erilaiset surmaan johtavat tekijät. Ensimmäinen tyyppi on epätoivoinen tekijä, joka laajennettuna itsemurhana surmaa perheen pseudoaltruistisista syistä. Epätoivoinen tekijä voi kokea, että perhe ei tule toimeen ilman häntä. Toinen eli vihamielinen tyyppi saattaa taas tuntea, että hän voi päättää perheensä kohtalosta. Vihamielisen tekijän motiivina on usein mustasukkaisuus ja kosto. (Karlsson ym. 2021, 94.) Hannu Lauerma mukaan altruismi tarkoittaa uhrautumista muiden eteen ja pseudo sen etuliitteenä tarkoittaa valheellista ilmenemismuotoa eli tosiasiallisesti kyse on ihan muusta. Esimerkkinä Lauerma kertoo, että psykoottinen ihminen, joka on todella menettänyt todellisuudentajunsa saattaa kokea, että hänen perheellensä on tapahtumassa jotain täysin kammottavaa. Tällainen psykoottinen ihminen saattaa kokea, että perhettä tulnaisiin kiduttamaan ja perheen surmaaminen olisi ainoa keino tilanteen pelastamiseksi. Tällöin teko on koetusti altruistinen eli se tehdään muiden ihmisten eteen. Tämä on melko harvinaista, vaikka näitäkin perhesurmaajissa on. Silloin ihminen on myös syyntakeeton, jos tekijä itse jää siinä rytäkässä henkiin. (Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023.)

Aineistossa yhtenä motivaationa teolle esiintyi myös taloudelliset ongelmat (Mäkikömsi & Aho 2018; Karlsson ym. 2021; Kaappola 2019; Tosini 2020). Mäkikömsi & Aho luokittelevat sosioekonomisen aseman heikkenemisen tai sen säilyttämisen sosioekonomisiin motiiveihin, kun taas todellinen tai koettu elämänhallinnallisen vaikeuden elämänhallinnallisiin motiiveihin, jotka kumpikin liittyvät taloudellisiin ongelmiin. Nämä taas muodostavat yhdessä harkitun egosentrisen motiivi - luokan. He kuvailevat, että harkitut egosentriset motiivit liittyvät eri tavoin vajaisiin ongelmanratkaisutaitoihin, tekijän tilanteen heikkenemiseen tai sen uhkaan joko tekijän henkilökohtaisessa elämässä tai yhteiskunnallisesti. (Mäkikömsi & Aho 2018, 124, 128.) Oikeuspsykiatri Mika Rautanen kertoo true crime kirjassa, että hänen tapaamissa tekijöissä etenkin miesten kohdalla motiivit ovat usein taloudelliset. Rahaongelmat ovat saattaneet luoda sellaisen ahdinkotilan, josta ei koeta olevan ulospääsyä (Rantanen 2022, 62).

Kohdennettua väkivaltaa kuvaillaan tekona, jossa tekijä valitsee ennakkoon ja tarkoituksellisesti tietyn kohteen väkivaltaiselle teolle. Tällainen teko eroaa siis impulsiivisesta väkivallasta, koska siinä on jonkinasteinen suunnitelmallisuus. Perhesurmat liitetään usein kohdennettuun väkivaltaan. (Kaunisto ym. 2021, 255.) Hannu Lauerma mukaan perhesurma voi olla molempia eli joko impulsiivinen teko tai vakaasti harkittu. Teko voi tapahtua esimerkiksi päihtyneenä impulsiivisesti, kun pidäkkeet löystyvät päihtymyksen seurauksena tai tapahtuu jokin muu äkillinen takaisku elä-

mässä. On ollut myös sellaisia tapauksia, joita on valmisteltu etukäteen esimerkiksi niin, että internetistä on etsitty edeltävinä päivinä tekotapoihin liittyviä mahdollisuuksia. (Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Erityisiä riskitekijöitä ei voi eritellä, mutta tietyt teemat toistuvat niin vanhemmissa kuin uusimmisakin tutkimuksissa tai aineistoissa. Ei voi siis yleistää, että jokin tietty ihmistyyppi on potentiaalinen perhesurman tekijä. Usein teon taustalla on monta vaikutinta, jotka yhdessä muodostavat tilanteen kärjistymisen. Aiemmissa tutkimuksissa riskitekijöiksi muodostuivat mielenterveysongelmat ja/tai mielenterveyden häiriöt. Uudemmissa tutkimuksissa sekä aineistoissa esiintyivät samat riskitekijät. Näiden lisäksi useassa tapauksessa on ollut tekoon laukaiseva tekijä eli esimerkiksi vanhempien erotilanne tai muu kriisi perheen elämässä, mikä yhdessä mielenterveysongelman tai mielenterveyden häiriön kanssa on muodostanut tilanteen kärjistymisen äärimmilleen. Hannu Lauerma (2014, 88) kirjoittaa teoksessaan, että ilman vakavaa depressiota tai raskasta narsistisen häiriintymisen taakkaa ei pelkkä taloudellinen ahdinko tai sosioekonominen romahdus johda perheen surmaamiseen. Lauerma kommentoi, että silloin kun ihminen on epätoivoisessa depressiivisessä tilassa ja samaan aikaan on tohjana oleva persoonallisuus häiriö sekä ajankohtainen kriisityminen, päihteet ja ehkä haluttomuus ottaa vastaan hoitoa niin sitten sattuu ja tapahtuu (Lauerma, henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2023).

Mielenterveyden häiriöt voivat hankaloittaa erotilanteen hyväksymistä ja siihen liittyvien haastavien tunteiden käsittelyä, koska esimerkiksi persoonallisuushäiriöt vääristävät rationaalista ajattelua ja tulkintoja toisen ihmisen käyttäytymisestä, jolloin kaikki nähdään melko kapeasti. On ymmärrettävää, että erotilanne on kenelle tahansa raastava kokemus, jossa jokainen varmasti kokisi tietyn elämänvaiheen loppumisen takia tyhjyyttä ja tulevaisuus näyttäytyy sumeana sekä epävarmalta. Mutta näin rationaalisesti ajateltuna, nämäkin tapahtumat kuuluvat ihmisen tavalliseen elämään ja näistäkin pääsee yli ajan kanssa.

Perheiden tavallisuus tuo oman haasteensa riskitekijöiden tunnistamiseen. Niin poliisin kuin sosiaaliryöstökäijän voi olla haastava tunnistaa varsinkin potentiaalista tekijää esimerkiksi poliisin päivitäisrikostutkinnassa, jossa yleensä tutkitaan lähisuhdeväkivalta tapauksia. Tutkimuksia taustatekijöistä sekä yleisistä riskitekijöistä on tehty ja kuten tässäkin tutkimuksessa on tullut ilmi, tietyt teemat kuten mielenterveyden häiriö yhdessä elämässä tapahtuvan kriisin kanssa, toistuvat perhesurmatapauksissa. Edellä mainitut viranomaiset sekä muut asian kanssa työskentelevät pystyvät te-

kemään lähisuhdeväkivallan tunnistamista sekä siihen liittyvää puuttumista, mutta mielenterveyden häiriöiden tai mielenterveysongelmien tunnistaminen voi olla haastavaa. Esimerkiksi potentiaalinen tekijä voi olla sosiaalisesti lahjakas ja taitava manipuloimaan, mitkä kuuluvat narsistisen persoonallisuushäiriön piirteisiin. Perhesurmaan syyllistyvä tekijä voi vaikuttaa mukavalta vastuulliselta ihmiseltä, joka pitää huolta lapsistaan ja tällaista ihmistä voi olla todella hankala nähdä perhesurman tekijänä (Rantanen 2022, 44). Tapauksia yhdistäviä yleisiä riskitekijöitä, joita taas on helpompi tunnistaa ovat muun muassa aikaisempi fyysinen väkivalta, mustasukkaisuus, kontrollointi, ero aiheet ja muut negatiiviset muutokset perheen elämässä. Mielestäni olisi siis tärkeää puuttua lievempiinkin lähisuhdeväkivallan tapauksiin sellaisella vakavuudella, että kaikki tehtävissä olevat toimenpiteet tulisi tehtyä. Mahdollisimman aikainen väliintulo ei-toivottuun käyttäytymiseen, kuten esimerkiksi lähisuhteissa esiintyvään vainoamiseen tai lievempään väkivaltaan, voi johtaa tilanteeseen, jossa haitallinen kehityskulku saadaan katkeamaan (Kaunisto ym. 2021, 260).

Selkeästi esiin tulleita tekijän motiiveja aineiston perusteella ovat mustasukkaisuus ja siihen liittyvä kosto sekä taloudelliset vaikeudet. Kuten jo aikaisemmin on todettu, tekijän motiivin selvittäminen on tietyltä osin haastavaa, sillä useissa tapauksissa tekijä on surmannut itsensä teon jälkeen. Tällöin motiivin analysointi jää pelkästään tulkintojen varaan. Kriminologiassa on tutkittu suomalaisen väkivallan toistuvia merkitys- ja intentiotyyppejä. Yleinen merkitystyyppi oli miesten kunniakiista, jossa väkivaltaa motivoi jokin loukkaava sana tai teko. Näissä merkityksen väkivallalle antaa oman identiteetin suojele. Myös teot, joiden taustalla on psykoottinen tila, ovat tekijälle merkityksellisiä. (Aaltonen ym. 2018, 307.) Pidän ehkä tärkeämpänä taustasyiden ja riskitekijöiden tarkempaa selvittämistä sekä tutkimista, sillä ne ovat tapahtumaketjussa aikaisemmin, jolloin joissakin tapauksissa kehityskulku voidaan katkaista. Toki motiivien ymmärtämisellä voi päästä kiinni esimerkiksi narsistisen persoonan ajatuksen kulkuun ja sitä kautta oppia tunnistamaan mahdollisia hälytysmerkkejä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä lukijalle ajankohtaista tietämystä perhesurmien taustatekijöistä, tekijän motiivista sekä perhesurman riskitekijöistä. Tarkoituksena oli tutkia perhesurmien juurisyitä ja sitä, minkälaisen tekijöiden yhteissummalla on mahdollisuus johtaa perhesurmaan. Opinnäytetyö toimii hyvänä ajantasaisena katsauksena perhesurmailmiöön.

Aihe on laaja ja sen rajaus osoittautui haastavaksi, sillä aineiston haun myötä selvisi, että useasti miehen ja naisen motiivit sekä myös osa riskitekijöistä eroavat toisistaan. Halusin tutkia tarkemmin

perhesurmia, joissa tekijä surmaa puolison ja lapsen/lapset sekä saattaa surmata tai yrittää surmata myös itsensä teon jälkeen. Näissä tietäntyyppisissä surmissa tekijänä on useimmin mies ja tästä syystä aihe rajautui miesten tekemiin perhesurmiin. Vaikka käsittelen työssäni miesten tekemiä perhesurmia, niin myös naisia esiintyy perhesurmien tekijöinä erilaisine taustasyineen.

Aineistona käytin pääosin julkisia ja mahdollisimman uusia dokumentteja kuten kirjallisuuskatsauksia, tutkimusartikkeleita sekä tietokirjallisuutta. Aineiston haussa pyrin valitsemaan sellaisia dokumentteja, jotka käsittelevät aihetta länsimaisen kulttuurin näkökulmasta eli dokumentit olisivat mahdollisimman lähellä suomalaista kulttuuria. Näiden lisäksi käytin aineistona asiantuntijan henkilökohtaista tiedonantoa. Koska aineisto on pääosin julkista, perhesurmailmiön sekä tutkimuskysymysten pohdinta jää hyvin yleiselle tasolle. Olisi ollut erittäin mielenkiintoista tehdä opinnäytetyö, jossa aineistona olisi ollut esimerkiksi oikeudenkäyntiasiakirjoja 3–5 kappaletta satunnaisesta perhesurma tapauksesta, joista olisin tutkinut samoja kysymyksiä. Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön laajuuden, tason, kriteerien sekä aikataulun takia päädyin julkisiin aineistoihin ja sitä myöten julkiseen opinnäytetyöhön.

Käytin aineistona luotettaviksi katsomiani dokumentteja ja yhdistelin eri aineistoja. Muiden tekemiä teoksia on kunnioitettu asianmukaisilla lähdeviittauksilla ja olen selkeästi erottanut oman pohdintani lähdemateriaalista. Kaikki tulokset perustuvat kerättyyn aineistoon, eikä niitä ole vääristelty. Mielestäni onnistuin perhesurmailmiön sekä siihen liittyvien aiheiden määrittämisessä hyvin. Perhesurman riskitekijöiden tunnistaminen sekä tekijän motiivien tutkiminen jäi suppeammaksi mitä odotin. Tiedyt teemat kyllä toistuvat ja sitä kautta tietynlaiset motiivit, mutta tämä jäi hyvin yleiselle tasolle. Lisäksi erilaisissa tutkimusartikkeleissa voidaan kuvailla samoja motiiveja erilaisin termein ja tämä saattaa osaltaan hämmentää niin tutkijaa kuin lukijaa. Olen pyrkinyt kuitenkin selventämään tiettyjä termejä lukijalle, mitä niillä oikein tarkoitetaan.

Opinnäytetyön aihe on mielestäni ajankohtainen, sillä vaikka ilmiö on harvinainen, niin tapauksia tulee vuosittain ja kuten on tullut ilmi, yhtenä taustatekijänä on tullut esiin perheiden taloudelliset ongelmat. Tällä hetkellä maailman talous ja tilanne kaikinensa on epävakaa, joka saattaa mahdollisesti lisätä riskiä perhesurman toteutumiseen. Mielestäni on erittäin tärkeää, että ilmiötä ja sen taustalla vaikuttavia asioita tutkitaan ja toivottavasti sen pohjalta ennaltaehkäisytyötä kehitetään. Myös lähisuhdeväkivalta Suomessa on valitettavasti hyvin yleistä. Jatko tutkimusta voisi tehdä lisää esimerkiksi miesten ja naisten tekemien perhesurmien taustatekijöiden eroista, vaikka niitäkin on jo tiedossa. Monessa tutkimuksessa on kyllä vertailtu miehiä ja naisia tekijöinä, mutta se ei ole ollut tutkimuksen varsinainen tarkoitus ja näin jäänyt suppeaksi. Myös tutkimusta siitä, vaikuttaako perhesurmien uutisointi niiden suurempaan esiintyvyyteen, olisi aiheellinen sekä mielenkiintoinen tehdä. Mielestäni olisi myös ajankohtaista kehittää eri viranomaisten keinoja puuttua potentiaalisiin

kehityskulkuihin sekä paljon puhutun tiedon vaihtamisen kehittäminen viranomaisten kesken. Tutkijatohtori Anna Nikupeteri toteaaakin viitaten tutkimukseensa, että perheissä oli esiintynyt monia ja erilaisia riskitekijöitä, mutta ne olivat olleet vaikeasti tunnistettavissa. Taustalla saattoi olla paljon yhteydenottoja eri viranomaisiin, mutta kokonaiskuvan hahmottaminen oli jäänyt vajaaksi (Rantanen 2022, 44). Lisäksi aineistossani huomasin, että perhesurmien taustoissa ei puhuttu tukiverkoston vaikutuksesta eli esimerkiksi ystävien tuesta. Miten paljon erotilanteessa olevien vanhempien riski väkivaltaiseen käyttäytymiseen mahdollisesti laskee, kun ympärillä on turvallisia ystäviä tuke-
massa eroa tai vaikuttaako tukiverkoston puuttuminen riskin nousemiseen.

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli erittäin mielenkiintoista ja koen oppineeni matkanvarrella to-
della paljon. Toisinaan unohduin lukemaan aineistoani pitkiksi ajoiksi, mutta siitä voin todeta, että
aihe oli mieluinen. Olisi ollut erittäin mielenkiintoista tehdä laajempi tutkimus aiheesta tai tehdä tut-
kimus oikeudenkäyntiasiakirjojen perusteella.

LÄHTEET

Aho, A-L., Remahl, A., Paavilainen, E. 2017: Homicide in the Western family and background factors of a perpetrator. *Scandinavian Journal of Public Health*. Volume 45, Issue 5, 2017, sivut 555-568

Alastalo, J. 2021: Pimeys ja pahuus saivat vallan: Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäiseminen. Karelia-Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. AMK-opinnäytetyö.

Anne Kauppi, 2012: Filicide, Intra-familial child homicides in Finland 1970-1994. Luettavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/11237/urn_isbn_978-952-61-0812-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 22.3.2023

Anttila, P. 2014: Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Luettavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4%20Dokumenttianalyysi>. Luettu 24.3.2023

Egutkina, A. 2022: Äiti surmasi lapsensa ja itsensä Helsingissä maaliskuussa – poliisi ei aloita esitutkintaa lastensuojelun toimista. Uutisartikkeli. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/aiti-surmasi-lapsensa-ja-itsensa-latokartanossa-maaliskuussa-poliisi-ei-aloita-esitutkintaa-helsingin-kaupungin-lastensuojelun-toimista/8494698#gs.4yw7cq>. Luettu 13.2.2024.

Harper, D.W., Voigt, L. 2007: Homicide Followed by Suicide. An Integrated Theoretical Perspective. Sage Publications. *Homicide Studies*. Volume 11, Number 4, 2007, sivut 295-318

Kaappola, N. 2019: Kun kukaan muu ei ole enää kertomassa. Sosiaalityöntekijöiden puheenvuoroja perhesurmista ja murhaimmurhista. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kaunisto, J., Hyyti, J., Koskelainen, M., Nieminen, A. 2021: Poliisityön psykologia. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere.

Kirsi, K. 2022: HS: Avovaimonsa ja lapsensa Porvoossa tappanut mies löytyi hiljaisena kalliolta tekoa edeltäneenä iltana, mutta kukaan ei aavistanut tulevaa. Uutisartikkeli. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12625702>. Luettu: 13.2.2024.

Kivivuori J. & Aaltonen M. & Näsi M. & Suonpää K. & Danielsson P. 2018: Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus e-kirja.

- Kolttola, I. 2021: Rikollisuustilanne 2020: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimuksen valossa. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Luettavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/337259/Katsauksia_49_Rikollisuustilanne_2020_2021.pdf. Luettu 23.3.2023
- Kuula, A. 2011: Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere. Toisen uudistettu painos.
- Lapinkangas, J. 2022: Suomessa on perhesurmien rypäs – lapsiasiavaltuutettu näkee ilmiölle kaksi syytä. Uutisartikkeli. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/b228c9d6-97dd-4eb5-b07f-b26b913368c6>. Luettu: 22.3.2023.
- Lehti, M. 2020: Henkirikoscatsaus 2020. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/86b157a2-6fc4-46ee-bb27-e9b10ee7e9dd/content>. Luettu 19.10.2023.
- Lidman, S. 2015: Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Gaudeamus. Tallinna.
- Liimatainen, M., Rantaeskola, S. 2022: Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi. Poliisihallitus.
- Linda C. Karlsson, Jan Antfolk, Hanna Putkonen, Sabine Amon, João da Silva Guerreiro, Vivienne de Vo-gel, Sandra Flynn, and Ghitta Weizmann-Henelius, 2021: Familicide: A Systematic Literature Review. Luettavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1524838018821955>. Luettu 22.3.2023
- Mäkikömsi, M., Aho, A. 2018: Perhesurman motiivit tekijän näkökulmasta -kirjallisuuskatsaus. HOITOTIEDE 2018, 30 (2), 119–131.
- May, T. 2011: Social research: Issues, methods and process. Open University Press.
- Niiranen, C., Veikanmaa, S. 2016: Perhesurmien kriittiset tekijät ja ehkäiseminen. Lapin yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.
- Nikupeteri, A., Lappi, C., Lohiniva-Kerkelä, M., Kauppi, A., Laitinen, M. 2018: Potentiaalisesti tappava parisuhde? Erotilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksessä. Oikeus 2017 (46); 3: 290–309.
- Nummenmaa, L. 2022: Pahuus: Ihmisluonnon pimeä puoli. Tammi e-kirja.

Ojasalo K, Moilanen T & Ritalahti J. 2015. Kehittämistyön menetelmät -Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro.

Puolakka, P. 2020: Narsistit vankilassa. Oikeuspsykologin kertomuksia persoonallisuushäiriöistä. Deadline Kustannus.

Rantaeskola, S., Hyyti, J., Kauppila, J., Koskelainen, M. 2015. Haastavat asiakastilanteet: väkivalta työssä. Helsinki. Talentum.

Rantanen, L. 2022: Kun kukaan ei kuule. Seitsemän suomalaista perhesurmaa. Deadline Kustannus.

Ruonakoski, E. 2022: Ylä-Malmin perhesurman yrityksen taustat paljastuvat – mies sytytti perheensä kotitalon tuleen: "Minua kaduttaa". Uutisartikkeli. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/yla-malmin-perhesurman-yrityksen-taustat-paljastuvat-mies-sytytti-perheensa-kotitalon-tuleen-minua-kaduttaa/8495196#gs.4yvm9g>. Luettu 13.2.2024.

Sisäasiainministeriö, 2012: Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003-2012. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79459/sm_352012.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.3.2023

Suonpää, K., Koskela, T., Sutela, M., Töröla, M., Aaltonen, M. 2023: Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy. Valtionneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:16. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164731/VNTEAS_2023_16.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.3.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022: Väkivallan muodot. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>. Luettu 19.10.2023.

THL – Tilastoraportti 3/2021: Lähisuhdeväkivalta 2019. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141028/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 23.3.2023

Tosini, D. 2020: Familicide in Italy: An exploratory study of cases involving male perpetrators (1992-2015). Journal of Interpersonal Violence Volume 35, Issue 21-22, November 2020, Pages 4814-4841.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Uudistettu painos.

Vilka, H. 2021: Tutki ja kehitä. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Vilka, H. 2023: Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art house.

